

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

**Slovní zásoba pro pracující v učebnicích
češtiny pro cizince**

Diplomová práce

Bc. Veronika Nachtmannová

Učitelství pro střední školy, obor ČJ - NJ

Vedoucí práce: Mgr. Dita Macháčková

Plzeň - 2021

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta pedagogická

Akademický rok: 2019/2020

Obor v rámci kterého má být VŠKP vypracována: Učitelství českého jazyka pro střední školy

Studijní program: Učitelství pro střední školy

Forma studia: Prezenční

Obor/kombinace: ČJ-NJ (ČJ-NJ)

Podklad pro zadání DIPLOMOVÉ práce studenta

Jméno a příjmení: **Bc. Veronika NACHTMANNOVÁ**
Osobní číslo: **P19N0074P**
Adresa: **Havířská 1, Plzeň – Jižní Předměstí, 30100 Plzeň 1, Česká republika**
Téma práce: **Slovní zásoba pro pracující v učebnicích češtiny pro cizince**
Téma práce anglicky:
Vedoucí práce: **Mgr. Dita Macháčková**
Katedra českého jazyka a literatury

Zásady pro vypracování:

Nastínit vývoj zaměstnávání cizinců v ČR za posledních 30 let.

Seznámit se s specifiky vzdělávání dospělých.

Popsat pojetí a prezentaci slovní zásoby češtiny pro cizince v popisech dle SERR (úroveň A1 a A2)

Analyzovat a komentovat lingvodidaktickou prezentaci lexika ve vybraných učebních materiálech.

Navrhnout lingvodidaktická doporučení.

Vytvořit doplňkové materiály k učebnicím češtiny pro cizince.

Seznam doporučené literatury:

ADAMOVIČOVÁ, A.; IVANOVÁ, D. Basic Czech I. Praha : Karolinum, 2006.

CVEJNOVÁ, J. Český, prosím I. Praha : Karolinum, 2008.

ČECHOVÁ, M. a kol. Čeština : řeč a jazyk. Praha : ISV nakladatelství, 2002.

HOLÁ, Lída. Český krok za krokem 1: A1-A2 Praha: Akropolis, 2017.

KARLÍK, P.; NEKULA, M.; RUSÍNOVÁ, Z. (eds.) Příruční mluvnice češtiny. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1995.

REMEDIOSOVÁ, H.; ČECHOVÁ, E. Chcete mluvit česky? – Do you want to speak czech? Text Book 1. Liberec : Harry Puttz, 2005.

BOCCOU KESTŘÁNKOVÁ, Marie, Dagmar ŠTĚPÁNKOVÁ a Kateřina VODIČKOVÁ. Čeština pro cizince: úroveň A1 a A2. Brno: Edika, 2017.

ČADSKÁ, M.; BIDLAS, V.; CONFORTIOVÁ, H.; TURZÍKOVÁ, M. Čeština jako cizí jazyka – úroveň A2. Praha: MŠMT ČR a Tauris, 2005.

HALLET, W.; KÖNIGS, F. G. Handbuch Fremdsprachendidaktik. Klett, 2010

HRDLIČKA, M. Kapitoly o češtině jako cizím jazyku. Plzeň 2010

HRDLIČKA, Milan. Cizí jazyk čeština. Praha 2002

HRDLIČKA, Milan. Gramatika a výuka češtiny jako cizího jazyka. Praha 2009

CHODĚRA, Radomír. Didaktika cizích jazyků. Praha 2006

MALIŠ, O.; MACHOVÁ, S. Současný český jazyk. Praha : Karolinum, 1992.

MUŽÍK, Jaroslav. Didaktika profesního vzdělávání dospělých. Plzeň 2005.

TRIM, J.L.M.; NORTH, B. Společný evropský referenční rámec pro jazyky. 1. české vydání. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2002.

HÁDKOVÁ, M.; LÍNEK, J.; VLASÁKOVÁ, K. Čeština jako cizí jazyk,

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 30. července 2021

vlastnoruční podpis

Děkuji paní Mgr. Ditě Macháčkové za pomoc a rady při zpracovávání této práce,
především za její laskavost a trpělivost.

Obsah

Seznam zkratk	5
Úvod	6
1. Cizinci v České republice	8
1. 1 Klasifikace cizinců a možností jejich pobytu na území ČR	8
1. 2 Počet cizinců žijících na území ČR	12
1. 3 Ekonomická aktivita cizinců	14
1. 4 Nejčastější oblasti ekonomické činnosti cizinců v ČR	16
2. Čeština jako cizí jazyk a čeština pro cizince	21
2. 1 Metody používané při výuce cizích jazyků	21
2. 2 Společný evropský referenční rámec	26
2. 2. 1 Referenční úroveň A1 a A2 pro český jazyk	31
2. 2. 1. 2 Lexikum úrovně A1 a A2 dle SERR	32
2. 3 Specifika vzdělávání dospělých	34
3. Didaktika slovní zásoby	38
3. 1 Slovní zásoba	38
3. 2 Principy výuky slovní zásoby	40
3. 3 Fáze výuky slovní zásoby	43
4. Prezentace slovní zásoby v současných učebnicích	45
4. 1 Výukové materiály	45
4. 2 Zhodnocení dostupných komplexních učebnic	47
4. 2. 1 Český krok za krokem 1	48
4. 2. 2 Čeština pro cizince A1 - A2	51
4. 2. 3 Czech it UP!	54
4. 2. 4 Žijeme v Česku, mluvíme česky	56
4. 3. Závěry hodnocení	58
5. Praktická doporučení k výuce pracujících cizinců	62
5. 1. Odborná podpora	62
5. 2 Orientace na žáky	63
5. 3 Výukové materiály	65
Závěr	69
Příloha a resumé	71
Literatura a zdroje	74

Seznam zkratek

AUČČJ	Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka
ČC	Čeština pro cizince
ČČJ	Čeština jako cizí jazyk
ČKZK 1	Česky krok za krokem 1
ČPC A1 - A2	Čeština pro cizince A1 - A2
ČR	Česká republika
ČSU	Český statistický úřad
DP	Diplomová práce
EU	Evropská unie...
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	Ministerstvo školství a tělovýchovy
MV	Ministerstvo vnitra
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
NPI	Národní pedagogický institut
PL	Pracovní list
PP	Přechodný pobyt
SEER	Společný evropský referenční rámec
TP	Trvalý pobyt
ÚP	Úřad práce
YT	You Tube

Úvod

S přibývajícím počtem cizinců žijících na území České republiky nabývá na důležitosti obor češtiny jako cizího jazyka. Cizinci k nám přicházejí z různých důvodů, za studiem, za rodinou, za lepšími životními podmínkami, za výdělkem atp. K úspěšné existenci ve společnosti se lidé s odlišným mateřským jazykem potřebují dorozumět, proto se učí česky. Jazyk používáme v běžném životě, jehož součástí je i svět práce. Právě při práci probíhá značná část cizincových interakcí s rodilými mluvčími. V České republice je zaměstnáno ke konci roku 2020 téměř 645 tisíc cizinců a dalších téměř 100 tisíc cizinců pracují jako živnostníci, na trhu práce se tedy pohybuje přibližně 15 % pracujících zahraničních občanů. Ze statistik také vyplývá, že nejčastěji jsou cizinci zaměstnáni ve zpracovatelském průmyslu, ve výrobě pracuje více než každý čtvrtý cizinec vydělávající v České republice. Existuje tedy velká poptávka po výuce češtiny pro cizince a častým cílem žáků je právě zlepšení jazykových dovedností v pracovním prostředí. Ne vždy je snadné potřeby žáků uspokojit, nabídka materiálů pro výuku češtiny pro cizince není široká, pro nižší úroveň jazyka se setkáváme pouze s obecně zaměřenými učebnicemi. Tato situace mě motivovala zabývat se problematikou výukových materiálů pro cizince, konkrétně jejich prezentací lexikální složky jazyka.

V práci jsou představeny aktuální učebnice češtiny pro cizince představit a je zhodnoceno, jakým způsobem tato díla pracují se slovní zásobou. Jsou shrnuty také didaktické a jazykovědné poznatky ve výuce cizích jazyků pro dospělé. Pojednáno je o komunikační metodě a jejich východiscích. Popisují úlohu Společného evropského referenčního rámce a rozebírám znaky a specifika začátečnické úrovně A1 a A2, která byla definována pro češtinu jako cizí jazyk. Zabývám se také statistikami cizinců pobývajících v České republice. Poslední část práce informuje, jakým způsobem je možné obohacovat vyučování o autentické výukové doplňky, odkud čerpat inspiraci, jaké nástroje k tvorbě didaktických pomůcek jsou k dispozici. Uvádím i osobní zkušenosti z výuky pracujících cizinců. Přílohou je ukázkový pracovní list, který názorně ilustruje možnou práci s autentickými materiály.

Vycházím z dostupné odborné literatury. V kapitole o didaktice slovní zásoby pracuji s publikacemi Věry Janíkové, k popisu jazykových úrovní sloužil jako podklad dokument Rady Evropy nazvaný přímo Společný evropský referenční rámec. V kapitolách o oboru Češtiny jako cizího jazyka se opírám o publikace Milana Hrdličky, v částech věnovaných specifikům vzdělávání dospělých vycházím z poznatků andragogika Jaroslava Mužíka.

Dále diplomová práce čerpá ze starších didaktických příruček k výuce cizích jazyků, z publikací kolektivů Eduarda Beneše, Josefa Hendricha a Radomíra Choděry. Nověji zpracované příručky pro výuku cizích jazyků vycházejí z přímo dokumentu SERR, použito bylo zpracování Natálie Orlové a Jany Pavlíkové z ústecké univerzity. Při přípravě výuky a tvorbě vlastních výukových materiálů se lze opřít o popisy úrovní SERR definované přímo pro češtinu jako cizí jazyk a to až do úrovně B2. V těchto příručkách pak najdeme shrnutí dovedností uživatelů jednotlivých úrovní a sylaby s doporučenou slovní zásobou a gramatikou s označením, které prvky jsou pro danou úroveň nezbytné a které nadstavbové. Velmi aktuální a nosné jsou publikace Dany Havlíkové a Radima Ošmery z Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka.

Výběr učebnic k rozboru a zhodnocení jsem se snažila omezit tak, aby díla nebyla starší než deset let a byla vhodná pro co nejširší publikum. Vybrány byly čtyři učebnice, které odpovídaly učeným kritériím, z nichž každá se po rozebrání ukázala být vhodná k použití pro jinou skupinu žáků.

Přiložený pracovní list představuje, jak lze připravit výukovou pomůcku žákům na míru s využitím autentických materiálů. Podle informačních videí plzeňských výrobních firem byly vytvořeny učební úkoly věnující se slovní zásobě pro největší skupinu cizinců pracujících v ČR, pro zaměstnance továren, výrobních a distribučních firem.

1. Cizinci v České republice

Práce se zabývá didaktickými materiály vhodnými pro výuku cizinců pracujících na našem území. Pojmem cizinec je myšlen jedinec, pro něhož není čeština prvním jazykem, tedy mateřským jazykem, ale pobývá a pracuje v českojazyčném prostředí. Český jazyk je mu tedy druhým jazykem, učí se češtinu pro cizince. Národní ústav pro vzdělávání rozlišuje žáky cizince a žáky s odlišným mateřským jazykem. Žáci cizinci jsou osoby, jež nemají česká státní občanství, tedy i ti, kteří se narodili v České republice a čeština pro ně může být rodným jazykem. Označení žáci s odlišným mateřským jazykem je používáno pro všechny, kteří mají omezené komunikační schopnosti v češtině, popřípadě je nemají vůbec. Mohou to být i čeští státní příslušníci, kteří dlouhodobě pobývali v zahraničí, nebo žáci, kteří ve svém soukromí (v rodině) používají jiný než český jazyk¹. Legislativně jsou cizinci definováni v zákoně 326/1999 Sb., jako fyzické osoby, které nejsou občany České republiky, včetně cizinců ze zemí Evropské unie².

1.1 Klasifikace cizinců a možností jejich pobytu na území ČR

Cizí občany pobývající na našem území můžeme dělit podle jejich původu do následujících tří kategorií: občané Evropské unie, Norska, Švýcarska, Islandu a Lichtenštejnska a jejich rodinní příslušníci, pro něž se používá zkrácené označení “**občané EU**”, dále vydělujeme občany zemí mimo Evropskou unii, neboli “**občany třetích zemí**”, a poté cizince **bez ohledu na hranice**, což jsou žadatelé o azyl, osoby pobývající v ČR v rámci dočasné ochrany dle zákona č. 221/2003 Sb. a nelegálně pobývající cizinci na území ČR. Samostatnou skupinou cizinců jsou pak úspěšní žadatelé o azyl, azylanti.

Pobyt cizinců ze zemí Evropské unie lze rozdělit na **přechodný** a **trvalý** a je řešen především v zákoně č. 326/1999 Sb. Občané EU mohou na našem území pobývat bez jakýchkoli povolení či víz. Pokud by se zde zdržovali déle než 30 dní, mají povinnost hlásit se na cizinecké policii, při pobytu delším než 3 měsíce mohou požádat o potvrzení o přechodném pobytu, které cizinci usnadní jednání s institucemi. O trvalý pobyt mohou

---

¹Děti/žáci cizinci a děti/ žáci s odlišným mateřským jazykem, Národní ústav pro vzdělávání, online, <http://www.nuv.cz/t/ciz> (cit. 1. 6. 2021)

² Zákon č. 326/1999 Sb., ze dne 30. 11. 1999, o pobytu cizinců na území České republiky. dost.online <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326?text=326%2F1999> (cit. 2. 6. 2021)

občané EU požádat po 5 letech nepřerušného trvání přechodného pobytu, potvrzení se vydává na 10 let.

Občany třetích zemí dělíme na ty, kteří mají vízovou povinnost, a na ty, kterým je umožněn bezvízový styk³. Státní příslušníci třetích zemí, kteří mají bezvízový styk, nemohou na území ČR pracovat a jejich pobyt musí být kratší než 3 měsíce. Cizinci ze zemí s vízovou povinností musí mít i pro pobyt kratší 3 měsíců platné vízum. **Krátkodobé** pobyty (**do 90 dnů**) se sčítají a nesmí přesáhnout dobu 3 měsíců během půl roku.⁴ Dále mohou v ČR pobývat občané třetích zemí na základě **krátkodobých** víz **nad 90 dní**, tato víza nelze prodlužovat a bývají vydávána na jeden rok. Lze na ně navázat povolením k **dlouhodobému** pobytu, které se vydává zpravidla na 1 rok, popř. na 2 nebo 5 let - podle účelu pobytu. Důvodem k udělení dlouhodobého pobytu není výkon zaměstnání, za tímto účelem se vydává **zaměstnanecká karta**, které koresponduje s délkou pracovní smlouvy a může být vydána až na 2 roky. Zaměstnanecká karta nahradila v roce 2014 dlouhodobý pobyt za účelem práce a tzv. zelenou kartu, která byla určena zaměstnancům cizincům jako pracovní povolení. Zaměstnanecká karta se vydává cizincům na konkrétní pracovní pozici, která musí být uvedena v centrální evidenci volných pracovních míst obsaditelných držiteli zaměstnanecké karty.⁵ Cizinci vykonávající vysoce kvalifikované profese využívají **modré karty**, což je oprávnění k dlouhodobému pobytu a povolení k výkonu zaměstnání pro vysokoškolsky vzdělané. Za účelem **sezonních prací** se využívá vízum krátkodobé (do 90 dnů) nebo dlouhodobé (nad 90 dnů). **Karta vnitropodnikově převedeného zaměstnance** je druhem povolení k pobytu a k práci v ČR a na území členských států EU, které se vydává manažerům a specialistům až na 3 roky, stážistům až na 1 rok. Této karty využívají především nadnárodní společnosti. Toto oprávnění nemusí vydat přímo Česká republika, ale kterákoli členská země EU.⁶ Od 1. 1. 2021 musí cizinci, kterým bude vydán dlouhodobý pobyt, a cizinci, kterým bude přidělen trvalý pobyt bez požadavku předchozího pobytu na území

---

³ Seznam zemí s bezvízovým stykem viz následující odkaz: Bezvízový styk, Ministerstvo zahraničních věcí, dost. online:

https://www.mzv.cz/jnp/cz/informace_pro_cizince/kratkodobe_vizum/seznam_statu_jejich_obcane_nepodle_haji/index.html (cit. 22. 6. 2021)

⁴ Cizinci ze zemí mimo EU, Sdružení pro integraci a imigraci, dost. online,

<https://www.migrace.com/cs/poradna/informace-pro-cizince/cizinci-ze-zemi-mimo-eu> (cit. 22.6.2021)

⁵ Cizinci mohou na portálu MPSV vyhledávat volná pracovní místa podle typu jejich pracovního nebo pobytového osvědčení. Viz <https://www.mpsv.cz/web/cz/-/vyhledavani-volnych-pracovnich-mist-pro-cizince> (cit. 22. 6. 2021)

⁶ Druhy pobytu, Občané třetích zemí, Služby pro veřejnost, portál MV, dost. online, <https://www.mvcr.cz/clanek/obcane-tretich-zemi.aspx> (cit. 23. 6. 2021)

ČR, **absolvovat adaptačně - integrační kurz**, a to nejpozději do jednoho roku ode dne vyzvednutí průkazu. Čtyřhodinový kurz je tlumočen do 9 jazyků (do angličtiny, ruštiny, ukrajinštiny, španělštiny, francouzštiny, srbštiny, mongolštiny, arabštiny a vietnamštiny) a cizinci se v něm seznámí především se svými právy a povinnostmi na území ČR, dále jsou seznamováni s nejdůležitějšími kulturními hodnotami a zvyky v každodenním životě. Dostanou také seznam organizací nabízejících cizincům bezplatnou pomoc, jazykové kurzy a další služby. Adaptačně-integrační kurz pořádají Centra na podporu integrace cizinců. Kurzu se účastní osoby od 15 do 61 let. Některé skupiny cizinců se jej účastnit nemusí.⁷

O **trvalý pobyt** lze požádat po 5 letech nepřetržitého pobytu na území ČR. Bez podmínky předchozího pobytu pak z humanitárních důvodů, z důvodů zvláštního zřetele (TP pro krajany), je-li pobyt cizince v zájmu ČR nebo např. narodí-li se cizinci s TP potomek, získává také trvalý pobyt, nebo pokud za rodičem cizincem s TP přijde jeho nezletilé dítě, získává automaticky také TP (Povolení trvalého pobytu za účelem společného soužití). Pokud cizinec uzavře manželství s občanem ČR nebo jiného státu EU, může o trvalý pobyt na území ČR požádat po roce od svatby, musí zároveň splňovat podmínku, že zde žije nepřetržitě dva roky. U některých účelů TP je třeba napsat motivační dopis. Vždy je potřeba doložit jazykovou způsobilost. U žádostí o TP podaných do 31. 8. 2021 je třeba dokládat jaz. úroveň A1, u žádostí podaných po tomto datu úroveň A2⁸. Certifikát jazykové úrovně lze získat na 24 vybraných školách (většinou s právem státní zkoušky), je v kompetenci Národního pedagogického institutu. Cizinec s trvalým pobytem získává status rezidenta. Práva rezidenta jsou podobná jako práva občana ČR, ale rezident nemá volební právo nebo možnost být zaměstnán v ozbrojených silách, nemůže také kandidovat do politických funkcí. Rezident má stejná práva jako občan např. při podnikání nebo výkonu zaměstnání, při nakládání s nemovitostmi, může čerpat sociální podporu a má nárok na důchod.⁹

Po 5 letech trvalého pobytu může cizinec zažádat o udělení **českého státního občanství**. Žádá na základě rodinných, pracovních nebo sociálních důvodů, žadatel nesmí ohrožovat bezpečnost státu, jeho svrchovanost a územní celistvost, demokratické základy,

---

⁷ Podrobnosti k adaptačně-integračnímu kurzu viz portál MV, Služby pro veřejnost, dost. online: <https://www.mvcr.cz/clanek/adaptacne-integracni-kurzy.aspx> (23. 6. 2021)

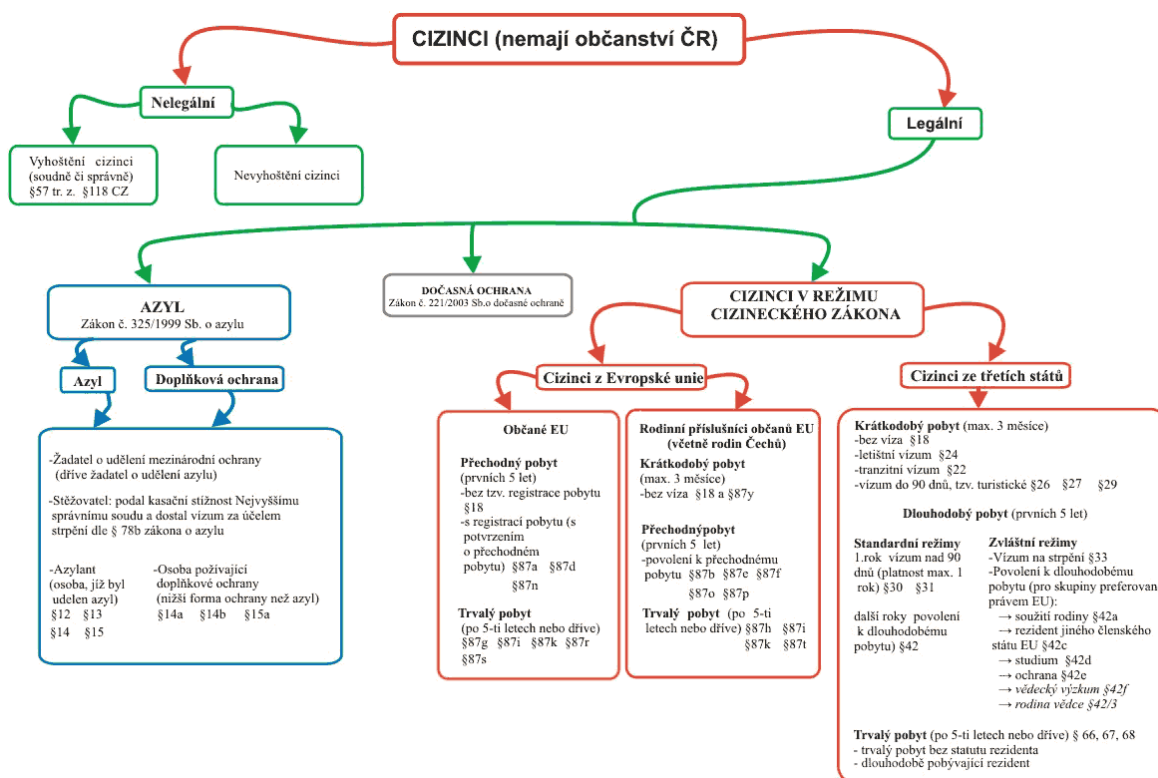
⁸ Vláda ČR usnesením vlády č. 378 za dne 19. 4. 2021 schválila novelu nařízení vlády č. 31/2016 sb., Aktuality MŠMT, dost. online, <https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/navyseni-urovne> (23. 6. 2021)

⁹ Informace pro cizince s trvalým pobytem na území ČR, bulletin, Ministerstvo vnitra, dost. online, <https://ec.europa.eu/migrant-integration/index.cfm?action=media.download&uuiid=299ED463-AED9-E239-AD6E687D0595502E> (23. 4. 2021)

životy, zdraví nebo majetkové hodnoty. Žadatel musí pobývat na území ČR déle než 10 let, musí být trestně bezúhonný, na území se musí skutečně zdržovat (nesmí pobývat mimo republiku dva po sobě jdoucí měsíce, v závažných důvodech se doba pobytu mimo ČR zvyšuje na 6 měsíců), musí prokázat znalost českého jazyka na úrovni B1 (musí složit státní jazykovou zkoušku nebo v ČR 3 roky navštěvovat základní, střední nebo vysokou školu, znalost B1 dokládá také maturitní zkouška z českého jazyka, státní závěrečná zkouška na VŠ, rigorózní nebo doktorská zkouška skládaná v českém jazyce, dále je uznávána certifikovaná jazyková zkouška ze škol typu ALTE). Jazykové znalosti nemusí prokazovat cizinci mladší 15 let nebo starší 61 let, tělesně a mentálně postižení. Pro získání českého občanství musí žadatel také složit zkoušku z reálií, kde pokazuje znalost ústavního systému ČR a dále kulturně-sociální, zeměpisné a historické znalosti. Žadatel nesmí 3 roky před podáním žádosti porušovat právní předpisy, které upravují vstup a pobyt cizinců na území ČR, veřejné zdravotní pojištění, sociální zabezpečení, důchodové pojištění, zaměstnanost, daně, cla, odvody a poplatky, vyživovací povinnost vůči dítěti, které má TP na území ČR, a dále musí dodržovat veřejnoprávní povinnosti k obci, kde je přihlášen. Žadatel starší 18 let musí prokázat (dostatečnou) výši příjmů a jejich zdroje za poslední 3 roky. Dále musí prokázat, že výrazně a bez závažných důvodů nezatěžuje státní sociální systém. Občanství otevírá možnost plné integrace na pracovním trhu, poskytuje možnost volebního práva i aktivní zastávání politických funkcí, status českého občana usnadňuje cestování a zaměstnání, popř. studium v mnoha zemích, se kterými nemá ČR vízovou povinnost.¹⁰

---

¹⁰ Udělení státního občanství České republiky, Občan na úradě, Rady a služby, Služby pro veřejnost, portál MV, dost. online, <https://www.mvcr.cz/clanek/udeleni-statniho-obcanstvi-ceske-republiky.aspx> (cit. 25. 6. 2021)

Graf č. 1: Typy pobytu cizinců na území ČR¹¹

1. 2 Počet cizinců žijících na území ČR

Počet cizích státních příslušníků neustále roste. Důvody, proč cizinci na naše území přicházejí, jsou především ekonomické, rodinné a studijní.

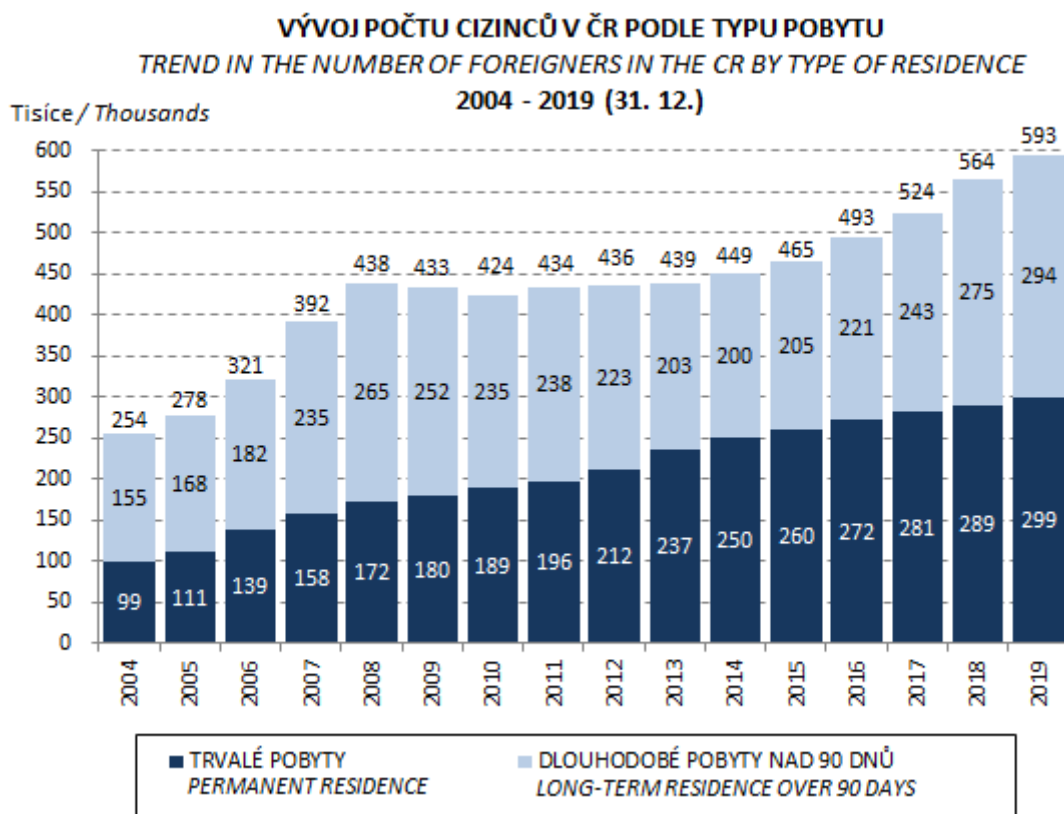
Podle předběžných čtvrtletních údajů Ředitelství služby cizinecké policie žilo **k 31. březnu 2021** na území České republiky **656 301** cizinců včetně azylantů, z toho bylo žen o 100 tisíc méně než mužů. Na základě oprávnění k trvalému pobytu zde žije přibližně polovina z nich. Nejpočetnější skupinou cizinců v České republice jsou občané **Ukrajiny** (176 204 osob), **Slovenska** (125 527 osob), **Vietnamu** (63 921 osob), **Ruska** (44 332 osob), **Německa** (20 769 osob) a **Polska** (20 758 osob). Cizinců z ostatních zemí je 204 790.¹²

Počet cizinců pobývajících na našem území se poměrně pravidelně každý rok zvyšuje. Od vstupu ČR do Evropské unie se počet zvýšil více než dvaapůlkrát, z 252 120

¹¹Jaké druhy pobytů mohou mít cizinci v ČR povoleny, Helpdesk, Migraceonline.cz, dost. online, <https://helpdesk.migraceonline.cz/cz/nastroje-politiky/casto-kladene-otazky> (cit 23. 4. 2021)

¹² Viz tabulka R02 Počet cizinců v ČR - předběžné čtvrtletní údaje; 2004/06 - 2021/03, ČSÚ, dost. online, https://www.czso.cz/documents/11292/27320905/c01R02_202103.pdf/6c64a2a6-f571-411a-a54a-52eeef9e28b5?version=1.0 (23. 6. 2021)

na dnešních 656 301, stoupl tedy o více než 400 tisíc osob. Nejpočetnější skupiny tvořily tytéž národnosti jako dnes s tím, že počet Němců převýšil počet Poláků ve 4. čtvrtletí roku 2014. Jediné období, kdy počet cizinců za dobu členství v EU klesal, bylo po finanční krizi v roce 2008. Tehdy se počet dva roky snižoval a poté začal velmi pozvolna opět růst. Výraznějšího přílivu cizinců bylo zaznamenáno v letech 2015-2019, tedy v době ekonomické prosperity. Koronavirová epidemie pozastavila v první polovině roku 2020 příliv cizinců ze třetích zemí a počet cizinců ze zemí EU se v některých případech snížil. Zaznamenat to lze i v celkových počtech cizinců za druhé a třetí čtvrtletí roku 2020, kdy celkový počet klesl asi o 1500 osob. Nicméně v posledním čtvrtletí roku 2020 počty cizinců opět stoupají a tento trend pokračuje i v následujícím prvním čtvrtletí roku 2021.¹³

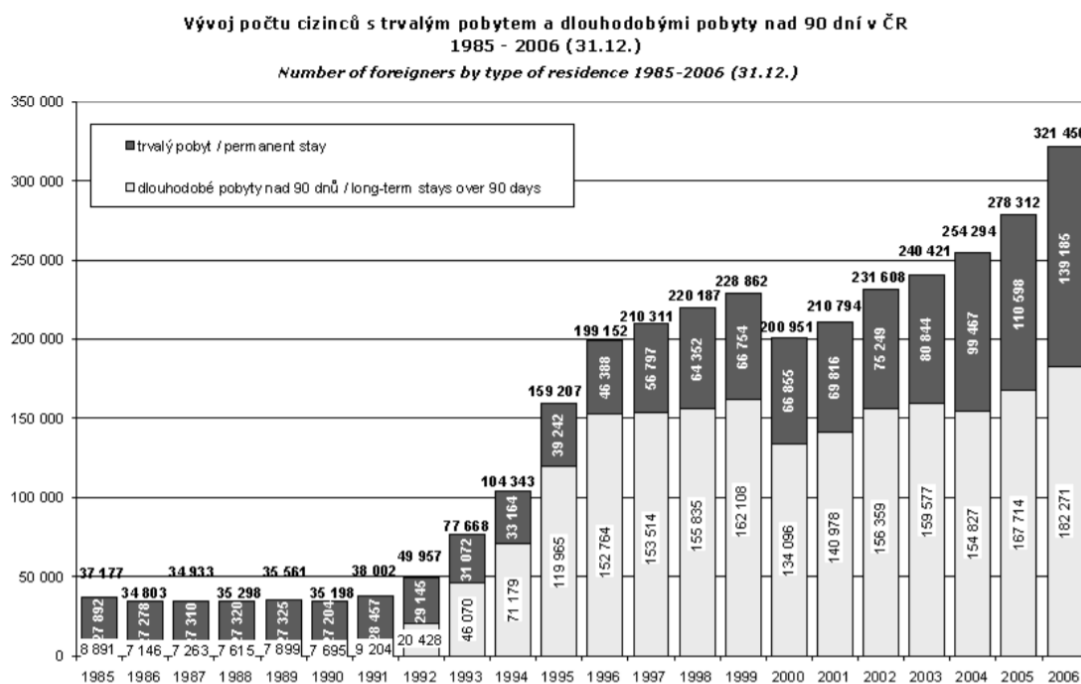

Graf č. 2: Vývoj počtu cizinců podle typu pobytu 2004 - 2019 ilustrující vývoj počtu cizinců za dobu od vstupu ČR do EU¹⁴

¹³ Viz tabulka, R02 Počet cizinců v ČR - předběžné čtvrtletní údaje; 2004/06 - 2021/03, ČSÚ, dost. online, https://www.czso.cz/documents/11292/27320905/c01R02_202103.pdf/6c64a2a6-f571-411a-a54a-52eeef9e28b5?version=1.0 (23. 6. 2021)

¹⁴ Zdroj: ČSÚ, Cizinci: Počet cizinců 2019, dost. online, <https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-pocet-cizincu> (cit. 24. 6. 2021)

Po Sametové revoluci byl počet cizinců na území celého Československa okolo 35 tisíc osob, jak dokládá i následující graf č. 3 z ČSÚ. V první polovině devadesátých let stoupal počet cizinců pozvolněji než ve druhé polovině 90. let, kdy se počet mezi lety 1994 až 1999 více než zdvojnásobil a stoupl na počet přes 228 tisíc a následně přibližně o 30 tisíc klesl, a to kvůli novému zákonu č. 326/ 1999 Sb., který zpřísnil podmínky pobytu cizinců. Podmínky byly následně opět uvolněny a počet cizinců začal mírně růst.¹⁵

Graf č. 3: Vývoj počtu cizinců v letech 1985 - 2006¹⁶

1.3 Ekonomická aktivita cizinců

Od vstupu ČR do EU platí, že čím je nižší procento nezaměstnanosti, tím více cizinců u nás pracuje.¹⁷ Nezaměstnanost byla v ČR v roce 2020 i 2019 na nejnižší úrovni ze všech zemí evropské sedmadvacítky, a to 2,9 % (po ČR následuje Polsko - 3,3 % a Nizozemí 4 %, naopak nejvíce nezaměstnaných je ve Španělsku - 16,4 %, v Litvě - 10,4 %

¹⁵ Cizinci: Počet cizinců - Popis aktuálního vývoje 2014, ČSÚ, dost. online, https://www.czso.cz/csu/cizinci/ciz_pocet_cizincu-popis_aktualniho_vyvoje (24. 6. 2021)

¹⁶ graf ČSÚ, 2006

¹⁷ Cesta do hlubin pracovního trhu, 2018, Česko v datech, dost. online, <https://www.ceskovdatech.cz/clanek/86-cesta-do-hlubin-pracovniho-trhu/> (26. 6. 2021)

a v Itálii - 8,9 %). Informace o míře nezaměstnanosti v ČR přinesl ČSÚ na základě výběrového šetření pracovních sil, podle nově registrovaných uchazečů na ÚP je ovšem procento nezaměstnanosti vyšší, a to 3,8 %.¹⁸

Některé pozice je velmi těžké obsadit českými občany, proto byly realizovány od roku 2012 různé projekty na podporu ekonomické migrace. Ministerstvo průmyslu a obchodu ve spolupráci s Ministerstvem vnitra, Ministerstvem zahraničních věcí a Ministerstvem práce a sociálních věcí nabízí v současné době dva vládní programy na podporu zaměstnanosti v ČR, oba jsou platné od roku 2019. Vládní programy byly v prvním pololetí roku 2020 zastaveny kvůli pandemii koronaviru, od léta 2020 se ale opět obnovily a běží bez omezení. Přišedší cizí zaměstnanci dodržují epidemická pravidla určená Ministerstvem zdravotnictví. Výkyv v plynulosti najímání pracovních sil z ciziny je patrný i v tabulkách sledujících počty cizinců na českém území.¹⁹ První program je rozdělen do tří částí: **Klíčový a vědecký personál, Vysoce kvalifikovaný zaměstnanec a Kvalifikovaný zaměstnanec.**²⁰

První část nejčastěji využili občané Japonska, Jižní Koreje, Ruska, Ukrajiny, Turecka, Indie a USA na pozicích pro řídicí pracovníky, IT specialisty, specialisty v oblasti marketingu, účetní a auditory, právníky, ale také pro výzkumné pracovníky nebo novináře. V programu Vysoce kvalifikovaný zaměstnanec se v oblasti zdravotnictví nejčastěji uplatnili Ukrajinci jako zdravotní sestry nebo lékaři bez atestace, v oboru IT pak především Indové. Původně byl tento program určen právě těmito dvěma národnostem. První dvě části programu určené odborným pracovním silám nemají v současnosti omezenou kapacitu a nejsou ani teritoriálně určené.

Středně a níže kvalifikovaní uchazeči mohou využít program Kvalifikovaný zaměstnanec, ten je omezen na pracovní síly z Ukrajiny, Mongolska, Srbska, Filipín, Indie, Běloruska, Moldavska, Černé hory a Kazachstánu. Tito zaměstnanci vykonávají pozice ve 4.-8. tř. klasifikace CZ-ISCO. V rámci tohoto programu bylo za rok jeho existence (9/2019 - 9/2020) zaměstnáno více než 20 000 pracovních sil. Největší zájem je mezi uchazeči z

---

¹⁸ Míra nezaměstnanosti v EU v listopadu klesla na 7,5 procenta, 2021, ČTK, dost. onl., <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/mira-nezamestnanosti-v-eu-v-listopadu-klesla-na-7-5-procenta/1979795> (26. 6. 2021)

¹⁹ R02 Počet cizinců v ČR - předběžné čtvrtletní údaje; 2004/06 - 2021/03, ČSÚ, dost. online, https://www.czso.cz/documents/11292/27320905/c01R02_202103.pdf/6c64a2a6-f571-411a-a54a-52eeef9e28b5?version=1.0 (23. 6. 2021)

²⁰ Programy ekonomické migrace, 2021, Zahraniční zaměstnanost, Působnost MPSV, portál MPSV, dost. online, <https://www.mpsv.cz/web/cz/projekty-ekonomicke-migrace> (cit. 27. 6. 2021)

Ukrajiny, Mongolska, Kazachstánu a Filipín, kteří pravidelně využijí celé vládou stanovené kapacity míst v programu.²¹

Druhý vládní projekt na podporu ekonomické migrace se nazývá **Program Mimořádného pracovního víza pro státní příslušníky Ukrajiny pracující v zemědělství, potravinářství nebo lesnictví** a je k využití pro jasně stanovená ekonomická odvětví.²²

1. 4 Nejčastější oblasti ekonomické činnosti cizinců v ČR

Ze statistik víme, že k 31. 12. 2020 pracovalo v České republice **741 967** osob (98 tisíc na živnostenské oprávnění, 644 164 evidováno na ÚP), z toho 421 941 občanů EU, nejčastěji ze **Slovenska** (224 547 osob), z **Polska** (49 309 osob), z **Rumunska** (47 661 osob), z **Bulharska** (39 043 osob) a z **Maďarska** (21 556 osob). Ze třetích zemí zde pracuje 183 623 **Ukrajinců**, 34 906 **Vietnamců** a 21 000 **Rusů** a 80 tisíc lidí z dalších třetích zemí.²³

Typy zaměstnání lze rozčlenit z různých úhlů pohledu. ČSÚ v současnosti sbírá data dle klasifikací CZ-ISCO a CZ-NACE. Národní klasifikace **CZ-ISCO** nahradila v roce 2011 klasifikaci KZAM-R a třídí zaměstnání dle intelektuální náročnosti, druhu vykonávané práce a potřebné kvalifikace. Zaměstnání jsou dělena do 10 hlavních tříd a jsou řazena od nejnáročnějších na provádění úkolů a na potřebnou kvalifikaci (tedy podle úrovně dovedností a jejich specializace). Úrovně dovedností se rozlišují na 4 stupně, 1. úroveň je určena fyzickým pracím, manuálními pozicím, bez intelektuální náročnosti, 2. úroveň vyžaduje schopnost obsluhovat stroje a el. zařízení, jedinec musí chápat zadání úkolu a být gramotný jazykově i matematicky, 3. úroveň dovedností požaduje přesná řešení náročnějších technických a provozních úkolů, 4. úroveň pak očekává řešení komplexních zadání, tvorbu rozhodnutí na základě teoretických a praktických dovedností v

²¹ Ukrajinci, Indové či Filipínci. Programy ekonomické migrace přivedly sílu z ciziny, 2020, Businessinfo.cz, dost. online, <https://www.businessinfo.cz/clanky/ukrajinci-indove-ci-filipinci-programy-ekonomicke-migrace-privedly-silu-z-ciziny/?fbclid=IwAR2vis2tOJy5PanSWhII9kBHdnpE9yBkp3cRokM3Df8qFzLvqYRGnEAnfLU> (27. 6. 2021)

²² více viz Programy ekonomické migrace, Zahraniční zaměstnanost, Působnost MPSV, portál MPSV, dost. online, <https://www.mpsv.cz/web/cz/projekty-ekonomicke-migrace> (cit. 27. 6. 2021)

²³ R303 Zaměstnanost cizinců podle státního občanství v letech 2004-2020 (stav k 31. 12.), Cizinci: Zaměstnanost, ČSÚ, tabulka, dost. online, https://www.czso.cz/documents/11292/27323903/c03R303_2020.pdf/d68735e8-01e8-4563-9b01-9a3aeba96d37?version=1.0 (cit. 28. 6. 2021)

daném oboru. Podrobnější popis dovednostních úrovní je k nalezení v manuálu CZ-ISCO dostupném na portálu ČSÚ²⁴. Následující dvě tabulky (č. 1 a č. 2) seznamují s požadovanou úrovní dovedností a výší kvalifikace pro dané třídy zaměstnání.

Tabulka č. 1: Vztah mezi hlavními třídami a úrovněmi dovedností CZ - ISCO²⁵

Hlavní třídy klasifikace CZ-ISCO	Úrovně dovedností
1 Zákonodárci a řídící pracovníci	3 + 4
2 Specialisté	4
3 Techničtí a odborní pracovníci	3
4 Úředníci	
5 Pracovníci ve službách a prodeji	
6 Kvalifikovaní pracovníci v zemědělství, lesnictví a rybářství	2
7 Řemeslníci a opraváři	
8 Obsluha strojů a zařízení, montéři	
9 Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	1
0 Zaměstnanci v ozbrojených silách	1 + 4

Tabulka č. 2: Výše kvalifikace vyžadovaná úrovněmi dovedností CZ-ISCO²⁶

Stupně vzdělání podle klasifikace ISCED 97	Úrovně dovedností
6 terciární vzdělání - druhý stupeň (vedoucí k vědecké kvalifikaci)	4
5A terciární vzdělání - první stupeň, bakalářský/magisterský titul	
5B terciární vzdělání - první stupeň	3
4 postsekundární neterciární vzdělání	
3 vyšší sekundární vzdělání	2
2 nižší sekundární vzdělání	
1 primární vzdělání	1

Klasifikace ekonomických činností CZ - NACE třídí zaměstnání dle produkce určitého typu zboží nebo služeb, účelu jejich využití, vstupů a způsobů výroby. V každé sekci mohou být obsaženi zaměstnanci s různou úrovní dovedností a kvalifikace, společná je jim pak činnost vedoucí k ekonomickému zisku. CZ-NACE třídí zaměstnání do 18 sekcí. Více v tabulce č. 3.

²⁴ Metodická příručka, Klasifikace zaměstnání CZ-ISCO, Klasifikace a číselníky, ČSÚ, dost. online, https://www.czso.cz/documents/10180/23172001/metodicka_prirucka_1.pdf/1607eef6-476b-47b6-af64-a426699ac52a?version=1.0 (cit. 29. 6. 2021)

²⁵ Metodická příručka CZ-ISCO. ČSÚ. Dost. online, https://www.czso.cz/documents/10180/23172001/metodicka_prirucka_1.pdf/1607eef6-476b-47b6-af64-a426699ac52a?version=1.0 (cit. 29. 6. 2021)

²⁶ Metodická příručka CZ-ISCO. ČSÚ. Dost. online, https://www.czso.cz/documents/10180/23172001/metodicka_prirucka_1.pdf/1607eef6-476b-47b6-af64-a426699ac52a?version=1.0 (cit. 29. 6. 2021)

Tabulka č. 3: Klasifikace sekcí ekonomických činností dle CZ-NACE²⁷

označení sekce	oblast ekonomické činnosti
A	Zemědělství, lesnictví, rybníkářství
B	Těžba a dobývání
C	Zpracovatelský průmysl
D	Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu
E	Zásobování vodou, činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi
F	Stavebnictví
G	Velkoobchod a maloobchod, opravy a údržba motorových vozidel
H	Doprava a skladování
I	Ubytování, stravování a pohostinství
J	Informační a komunikační činnosti
K	Peněžnictví a pojišťovnictví
L	Činnosti v oblasti nemovitostí
M	Profesní, vědecké a technické činnosti
N	Administrativní a podpůrné činnosti
O	Veřejná správa a obrana, povinné sociální zabezpečení
P	Vzdělávání
Q	Zdravotní a sociální péče
R	Kulturní, zábavní a rekreační činnosti
S	Ostatní činnosti
T	Činnosti domácností jako zaměstnavatelů; činnosti domácností produkujících blíže neurčené produkty a služby pro vlastní potřebu
U	Činnosti exteritoriálních organizací a orgánů

²⁷ Metodická příručka NACE Rev.2, ČSÚ, str. 28, dost. online, https://www.czso.cz/documents/10180/23174387/metodicka_prirucka_cz_nace_rev_2.pdf/e26ebee3-a5b2-48a1-a036-75e14cdb8944?version=1.0 (cit. 29. 6. 2021)

Nejnovější dostupná statistická data uvádí, že k 31. 12. 2019 bylo zaměstnáno 621 870 cizinců evidovaných na Úřadu práce. Dle údajů z klasifikací CZ-NACE a CZ-ISCO nejvíce cizinců pracovalo v následujících sektorech (tabulka č. 4) a pracující vykonávali pozice nejčastěji v následujících typech profesí (tabulka č. 5). Z tabulek vyplývá, že nejčastěji cizinci pracují ve **výrobě**²⁸ na pozicích **nekvalifikovaných a pomocných dělníků** nebo jako **obsluha strojů a zařízení**, popřípadě jako **montéři**.²⁹ Pro tuto skupinu zahraničních zaměstnanců byla navržena vhodná komunikační témata pro tvorbu doplňkových materiálů jejich výuky, vedoucí ke zlepšení základních komunikačních dovedností na pracovišti a v komunikačních situacích souvisejících s výkonem zaměstnání.

Tabulka č. 4: Nejčastější sekce ekonomických činností vykonávané cizinci³⁰

	Ekonomická činnost dle CZ-NACE	počet cizinců evidovaných na ÚP
1.	Zpracovatelský průmysl (výroba)	178 717
2.	Administrativní a podpůrné činnosti	111 363
3.	Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	61 816
4.	Stavebnictví	58 041
5.	Profesní, vědecké a technické činnosti	35 545
6.	Doprava a skladování	32 334

²⁸ R326 Počet evidencí cizinců na ÚP podle sekcí Klasifikace ekonomických činností (CZ-NACE), Cizinci 2020: Zaměstnanost - datové údaje, Cizinci: Zaměstnanost, Cizinci: statistické údaje, tabulka, ČSÚ, dost. online,

https://www.czso.cz/documents/11292/27323903/c03R326_2019.pdf/ad6de2e8-2a9a-4d05-9754-d0df5c272f51?version=1.0 (cit. 29. 6. 2021)

²⁹ R327 Počet evidencí cizinců na úřadech práce podle KZAM/CZ-ISCO, Cizinci 2020: Zaměstnanost - datové údaje, Cizinci: Zaměstnanost, Cizinci: statistické údaje, tabulka, ČSÚ, dost. online,

https://www.czso.cz/documents/11292/27323903/c03R327_2019.pdf/d6163128-1cb2-42cb-baf8-cbe0c41f5823?version=1.0 (cit. 29. 6. 2021)

³⁰ R326 Počet evidencí cizinců na ÚP podle sekcí Klasifikace ekonomických činností (CZ-NACE), Cizinci 2020: Zaměstnanost - datové údaje, Cizinci: Zaměstnanost, Cizinci: statistické údaje, tabulka, ČSÚ, dost. online,

https://www.czso.cz/documents/11292/27323903/c03R326_2019.pdf/ad6de2e8-2a9a-4d05-9754-d0df5c272f51?version=1.0 (cit. 29. 6. 2021)

Tabulka č. 5: Nejčastější profese vykonávané cizinci dle úrovně uplatněných dovedností a kvalifikace³¹

	Třída zaměstnání dle CZ-ISCO	počet cizinců evidovaných na ÚP
1.	Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	181 933
2.	Obsluha strojů a zařízení, montéři	139 774
3.	Řemeslníci a opraváři	70 555
4.	Specialisté	65 903
5.	Pracovníci ve službách a prodeji	65 425
6.	Úředníci	36 739

---

³¹ R327 Počet evidencí cizinců na úřadech práce podle KZAM/CZ-ISCO, Cizinci 2020: Zaměstnanost - datové údaje, Cizinci: Zaměstnanost, Cizinci: statistické údaje, tabulka, portál ČSÚ, dost. online, https://www.czso.cz/documents/11292/27323903/c03R327_2019.pdf/d6163128-1cb2-42cb-baf8-cbe0c41f5823?version=1.0 (cit. 29. 6. 2021)

2. Čeština jako cizí jazyk a čeština pro cizince

Zájem o češtinu jako jazyk cílový v posledních letech roste, a to jak u cizinců pobývajících mimo Českou republiku, tak u cizinců žijících na našem území. Čeština se stala vedle ruštiny a polštiny celosvětově žádaným slovanským jazykem. Zájemci většinou chtějí na našem území dlouhodobě pobývat - studovat, pracovat, podnikat, tudíž potřebují dosáhnout dostatečné komunikační úrovně, aby se mohli úspěšně začlenit do společnosti. Vznikl tedy vědní obor **čeština jako cizí jazyk** (ČCJ) vycházející z lingvistické bohemistiky, jazykové komparistiky a didaktiky cizích jazyků.³² Aplikací tohoto oboru je pak praktická **čeština pro cizince** (ČC), tedy výuka českému jazyku, zvyklostem a kultuře jinojazyčných mluvčích. Jako **mateřština** je označován první jazyk člověka. Je to jazykový kód, kterému je jedinec vystaven od počátku svého života. Jeho znalost vzniká spontánně, nápodobou, tedy osvojováním. Z mateřského jazyka vycházíme při učení se (popř. při osvojování si) každého dalšího jazyka. Označujeme ji proto jako jazyk výchozí, odrazový, počáteční, iniciační, referenční. Nemateřský jazyk tedy označujeme jako jazyk cizí. Cizí jazyk, který označujeme jako **druhý jazyk**, má mezi cizími jazyky výsadní postavení a blíží se mateřštině. Čeština může být druhým jazykem například dětem krajanů žijících mimo naše území, dětem ze smíšených manželství, cizincům dlouhodobě nebo trvale žijícím na území ČR.

2.1 Metody používané při výuce cizích jazyků

Především v průběhu druhé poloviny 20. století dochází k vývoji různých výukových metod zprostředkujících žákům cizí jazyky. Do té doby byly stěžejní gramaticko-překládová metoda a metoda přímá. **Gramaticko-překládová metoda** sloužila po staletí především k výuce latiny a řečtiny. Bazíruje na gramatických pravidlech a je zaměřena na překlad textu z jednoho jazyka do druhého. Slova se žáci učí izolovaně, nikoli v kontextu. Není kladen důraz na vlastní řečovou produkci. Věty jsou tvořeny uměle na základě gramatických pravidel bez vlastního obsahu. Uplatňuje se princip dedukce a syntézy. V období humanismu vzniká potřeba výuky živých jazyků, většinou se tak děje na základě zkušeností s výukou jazyka latinského. Připomínáme, že Jan Amos Komenský se ve svém díle *Nejnovější metoda jazyků*, vydané v polovině 17. stol., dotýká řady dodnes

---

³² HRDLIČKA, Milan, 2010. Kapitoly o češtině jako cizím jazyku. Plzeň: ZČU. S. 19 - 22.

aktuálních otázek ve výuce cizím jazykům (a v didaktice vůbec) a podrobuje gramaticko-překladovou metodu kritice. Komenský zdůrazňuje užitečnost naučeného v praktickém použití, upozorňuje na důležitou roli mateřského jazyka, vymezuje základní lexikální a gramatické minimum pro dorozumění. Gramatiku je třeba předkládat systematicky a induktivní metodou. Doporučuje její výklad v jazyce pro žáka srozumitelném. Řečové dovednosti uvádí v následné posloupnosti. Vycházíme z poslechu, přidává se psaní, poté čtení a mluvení. Komenského prezentace lexika ve slovníku *Orbis pictus* je doplněna kontextovým zakotvením, ilustracemi a překladem do více jazyků. Bohužel byly po Komenského smrti tyto myšlenky na několik století zapomenuty. Gramaticko-překladová metoda je v průběhu 19. stol. pozměňována, například je vyučována na základě literárních textů nebo na základě geneticko-srovnávací metody (komparací mateřského jazyka a dalších cizích jazyků získáváme znalosti o cílovém jazyce).

Na začátku 20. stol. přináší Wilhelm Viëtor **metodu přímou** vycházející nejen z lingvistiky, ale také z prvních psychologických poznatků Wilhelma Wundta, podle kterého je jazyk činnost založená na počtcích a asociacích. Nejdůležitější je proto poslech, ústní projev, stejně jako když se dítě učí mateřskému jazyku - poslech a hovor předchází čtení a psaní. Mateřštině se učíme intuitivně, stejně tak bychom se měli učit cizím jazykům. Žáci zachytí význam ze situace, nepoužívají slovník k překladu do mateřštiny, výslovnost se učí poslechem (na fonetické bázi), mluvnice je předkládána induktivně, ale okrajově (z více příkladů se vyvodí pravidlo). Základní jednotkou není slovo, ale věta (použitá v dialogu). Přímá metoda se tedy opírá o poslech a hovor, na učitele jsou kladeny vysoké nároky znalosti mluveného jazyka a kulturního prostředí. Žáci se nemohou připravovat sami, metoda je časově náročná a nedá se realizovat ve větším počtu žáků. Proto ve státním školství zůstává metoda gramaticko-překladová (nekladoucí tak vysoké nároky na učitele - *una hora doctior*³³ - a umožňující domácí přípravu žáka, neboť bazíruje na textu) a metoda přímá se uplatňuje jen na speciálních soukromých školách. Hledala se tedy metoda kombinující dobré z obou uvedených metod, která by byla uplatnitelná v hromadném vyučování a byla prakticky komunikativně zaměřená. Vznikla tak **metoda analyticko-syntetická** nazvaná **zprostředkovací**. Vychází z analýzy a následné nápodoby. Učení se cizímu jazyku není pouze intuitivní, jak je tomu v případě mateřského jazyka, je uvědomělé a záměrné. Zprostředkovací metoda přidává k přímé metodě gramatickou

---

³³ Vyučujícímu stačí být o lekci napřed před žáky, učí-li gramaticko-překladově.

zakotvenost, kterou lze trénovat na překladových cvičeních a srovnávat tak jazyk výchozí s jazykem cílovým.³⁴

Po druhé světové válce dochází k vývoji metod výuky cizích jazyků na základě psychologických směrů behaviorismu a nativismu. Americký strukturalista Leonhardt Bloomfield vyvíjí na základě poznatků behavioristy B. F. Skinnera **audioorální metodu**, při které se vychází z podobných principů jako metoda přímá - intuitivní učení podobné učení se mateřskému jazyku nápodobou a opakováním. Jazyk je pojímán behavioristicky - jde o soubor návyků získávaných na principu stimul-reakce a fungujících podobně jako podmíněné reflexy, jazyk je automatizován pomocí pattern drills, tedy opakováním vzorových struktur. Ve Velké Británii je v té době uplatňována také z behaviorismu vycházející **situační metoda** (A. S. Palmer, A. S. Hornby), vystavěna také na upevňování jazykových struktur, gramatika je prezentována substitučními tabulkami, které se vztahují k určité komunikační situaci. Uvedené metody jsou kritizovány pro nemožnost přenosu naučeného do praxe, pro stereotypnost a nekreativitu. Psané stránce jazyka není věnována dostatečná pozornost.³⁵

Na začátku 70. let přichází americký nativista Noam Chomsky s teorií vrozené dispozice lidského mozku k získání znalosti přirozeného jazyka - **Language Acquisition Device (LAD)**, která je aktivována stimuly (inputy) přicházejícími z okolí - člověk není pouhým pasivním produktem prostředí a nedokáže si vytvořit jazykový systém pouze na základě slyšeného (kritika Skinnera). Schopnost mozku snadno přijímat a uplatňovat jazyková pravidla mateřského či cílového jazyka končí (resp. se značně oslabí) v období puberty (okolo 18. roku), v dospělosti je tento proces obtížnější.

Chomsky přináší pojmy kompetence, performance a gramatikalizace a jazyková kreativita. **Kompetence** je znalost jazykového kódu, **performance** jeho užívání v konkrétních kom. situacích (řečové chování), **gramatikalizace** je schopnost odlišení systémově správných a špatných formulací a schopnost smysluplného zkombinování dostupných jazykových prostředků (i dosud nepoužitých nebo neznámých) do potřebných promluv je pak projevem **jazykové kreativity**. V návaznosti na Chomského přináší Dell H. Hymes komunikační rámec, dle kterého nestačí pouze jazyková znalost, tedy bezchybné používání gramatiky, ale také znalost komunikačních pravidel - společenské užívání jazyka, tedy **komunikační kompetence**, což je základním rysem **komunikační metody**.³⁶ Dochází ke

³⁴ HENDRICH, Josef a kol., 1988. Didaktika cizích jazyků. Praha: SPN. S. 257 - 265.

³⁵ HRDLIČKA, Milan, 2010. Kapitoly o češtině jako cizím jazyku. Plzeň: ZČU. S. 39 - 40.

³⁶ HRDLIČKA, Milan, 2010. Kapitoly o češtině jako cizím jazyku. Plzeň: ZČU. S. 145 - 147.

komunikačně-pragmatickému vývoji, pozornost se přesouvá od langue k parole, tedy od systému k jeho realizaci. Komunikační kompetence je dle jazykovědce Jana van Eka definována šesti složkami: 1. **jazykovou** kompetencí, obsahující znalost jaz. kódu v rovině zvukové, lexikální, gramatické a textové, 2. kompetencí **sociolingvistickou**, umožňující užití jazyka adekvátním způsobem - úměrně záměru mluvčího a aktérů komunikační situace, 3. kompetenci **diskurzní**, umožňující produkci textů majících různý záměr - úřední žádost x recept na vaření x popis cesty), 4. **strategickou** kompetenci, což je schopnost vystačit s omezenými jazykovými prostředky - jen s těmi, které jsou v cílovém jazyce již známy, 5. kompetenci **sociokulturní**, která respektuje normy a zvyklosti ve společenském styku, a konečně 6. kompetencí **sociální**, tedy schopností úspěšně aktivně komunikovat s ostatními.³⁷

Hlavními rysy komunikační metody jsou **komplexnost**, tedy jak cílení na všechny jazykové dovednosti (ústní a písemný projev, poslech a čtení s porozuměním), tak na všechny jazykové roviny (fonetika, morfologie, syntax ...), pozornost věnujeme také prvkům mimojazykovým, mezi které patří **adresnost**, zaměření na žáka, vycházející z přesné specifikace jeho individuálních potřeb a snahy o jejich naplnění, učitel je komunikačním partnerem a poradcem. Třetí charakteristikou je pak **užitečnost**, tedy pragmatické zaměření výuky zahrnující práci s autentickými materiály, přirozenými komunikačními situacemi a prakticky zaměřenými cvičeními, která by měla přinášet problémové otázky s variabilitou možnosti řešení.³⁸

Ve Spojených státech na konci 70. let vzniká metoda označovaná jako **přirozený přístup** (natural approach). Vychází z myšlenek lingvistů Tracyho Terrella a Stephena Krasheena, kteří navazují na Chomského teorii LAD. Jazyk je osvojován na základě slyšeného, výuce gramatických pravidel není třeba věnovat velkou pozornost, mozek si pravidla sám najde a doplní, důležité je pozitivní, nestresové prostředí výuky a dostatek jazykových podnětů (inputů). Metoda se hodí pro nejmladší žáky, třeba i předškolního věku, právě protože staví na přirozených vlastnostech lidského mozku. Karshen odděluje osvojování (acquisition) si jazyka, které je spontánní, neřízené a často neinstitucionalizované od uvědomělého a záměrného učení se jazyku (learning). Informace získané tím nebo oním způsobem se ukládají do různých částí mozku a nelze říct, že naučené by se postupně dostalo do oblasti osvojeného. Osvojené si člověk lépe vybaví než to, co se záměrně naučil. Jedinec si osvojuje pravidla jazyka v jistém pořadí (natural

³⁷ HRDLIČKA, Milan, 2010. Kapitoly o češtině jako cizím jazyku. Plzeň: ZČU. S. 44.

³⁸ HRDLIČKA, Milan, 2010. Kapitoly o češtině jako cizím jazyku. Plzeň: ZČU. S. 33 - 35.

order).³⁹ Bohužel pro fáze osvojování češtiny zatím nejsou k dispozici relevantní empirické výzkumy. Naučené prvky jazyka, které chybně vyprodukuje, jsme schopni si následně uvědomit a opravit je (monitoring), osvojené prvky jazyka (řeči) používáme rovnou správně. Vstupní podněty (inputy) k rozšiřování osvojeného by měly jen o málo převyšovat již osvojenou úroveň jazyka. Výuka i osvojování musí probíhat za příznivých emočních podmínek, jinak vznikne neprostupný emoční filtr, který získávání nového znemožní (input se nezmění na intake - intake je to, co nám zůstává "v hlavě"). Metoda je kritizována pro nedostatečnou vědeckou podloženost - staví jen na empirických výzkumech použití morfosyntaxe.⁴⁰

V 60. letech vzniká v Bulharsku metoda **sugestopedie**, která zdůrazňuje důležitost příjemných emocí ve výuce. Na konci 70. let byla uznána v USA jako účinná výuková metoda. Využívá se procesu infantilizace - navození pocitu dětské zvědavosti a důvěry. Žák může přijímat fiktivní identitu, aby odstranil stres a usnadnil si projev v cizím jazyce (hra na nebojácného dobrodruha nebo na neomylného manažera...). Často je využívána hudba, barvy, vůně, plastické struktury. Zařadit prvky sugestopedie do výuky bývá přínosné, náročnější pak je na této metodě vystavět celé vyučování.⁴¹

Psycholog Howard Gardner v roce 1983 přináší teorii **mnohočetné inteligence** (Multiple Intelligences), dle které každý jedinec přijímá a fixuje si informace vlastním způsobem. Vymezuje 8 typů inteligence: kinestetickou, tj. tělesně-pohybovou (typickou pro sportovce a tanečníky), verbálně-jazykovou (jedinec pracuje s jazykovým materiálem - píše poznámky, čte texty...), logicko-matematickou (nejčastěji měřený typ inteligence založený na operacích s čísly, abstrakcemi a logikou), interpersonální (extroverti - práce a spolupráce v týmu je vítána), intrapersonální (typické pro introverty - preference práce se

---

³⁹ Německý jazykovědec Wilhelm Griebhaber přináší poznatky na základě empirických šetření o posloupnosti osvojování si němčiny jako druhého jazyka. Vytváří profilovou analýzu, která rozděluje žáky do skupin dle úrovně osvojení jazykových struktur. Jako centrální struktura je pojímáno sloveso a jeho syntaktické postavení. Struktury nelze přeskakovat nebo vynechávat, žák jimi musí projít v daném pořadí, které odpovídá přirozenému osvojování němčiny u rodilých mluvčích. Více viz: GRIESSHABER, Wilhelm, 2013. Die Profilanalyse für Deutsch als Diagnoseinstrument zur Sprachförderung. Universität Duisburg - Essen. Dost. online:

https://www.uni-due.de/imperia/md/content/prodaz/griesshaber_profilanalyse_deutsch.pdf (cit. 13. 7. 2021)

⁴⁰ ORLOVÁ, Natalia a PAVLÍKOVÁ, Jana, 2013. Navigátor: Průvodce didaktikou cizích jazyků. Ústí nad Labem: UJEP. S. 26 - 28. Dost. online:

http://neflt.ujep.cz/sites/default/files/navigator_pruvodce_didaktikou.pdf?fbclid=IwAR3ZGOOOIUmDILHmPf0lahxEHxR3fSMOuXgwAIIINSIplKTEQ3KTRz_xMP0 (cit. 29. 6. 2021)

⁴¹ ORLOVÁ, Natalia a PAVLÍKOVÁ, Jana, 2013. Navigátor: Průvodce didaktikou cizích jazyků. Ústí nad Labem: UJEP. S. 29 - 30. Dost. online:

http://neflt.ujep.cz/sites/default/files/navigator_pruvodce_didaktikou.pdf?fbclid=IwAR3ZGOOOIUmDILHmPf0lahxEHxR3fSMOuXgwAIIINSIplKTEQ3KTRz_xMP0 (cit. 29. 6. 2021)

sebou samým a o samotě), vizuálně-prostorovou (žák upřednostňuje učení pomocí obrázků, nákresů), hudební a naturalistickou.

Z uvedených výukových metod je doporučována komunikační metoda, především pro svou komplexnost a pragmatičnost. Je záhodno tuto metodu obohacovat o prvky z dalších metod.

2. 2 Společný evropský referenční rámec

Od konce 60. let se v západní Evropě hledala norma, která by sjednotila hodnocení jazykové úrovně. Rada Evropy přijala roku 1971 dokument definující jazykové dovednosti a znalosti v cizím jazyce, popisující cíle a obsahy vzdělávání a stanovující kritéria pro hodnocení určité jazykové úrovně nazvaný Společný evropský referenční rámec pro jazyky: Jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme (SERR). Využívá se za účelem plánování jazykového vyučování, umožňuje jazykovou certifikaci a autoregulaci na poli samostudia.⁴²

Je vymezeno 6 jazykových úrovní, přičemž vždy dvě podúrovně (vyšší a nižší) tvoří kategorii, a to kategorii začátečník, neboli uživatel základů jazyka, kategorii středně pokročilý, neboli samostatný uživatel jazyka, a pokročilý, tedy zkušený uživatel. Podúrovně se označují velkými písmeny A, B, C a číslicí jedna nebo dva. A1 se označuje výrazem breakthrough, tedy průlom. Pro A2 je označení waystage, což můžeme přeložit jako na cestě (k úrovni B1). Úroveň B1 je takzvanou prahovou úrovní, označovanou threshold (práh), umožňující žáku vstoupit do světa samostatných uživatelů jazyka. Úroveň B2 je rozhledovou úrovní (vantage). Žák, poté co prošel základní úroveň a překročil práh samostatné užitelnosti, se dostává na horizont a může se podívat na jazyk z nové perspektivy. Nižší úroveň pokročilých představuje stupeň C1, jež je nazývána účinná operační způsobilost (effective operational proficiency), a konečně vyšší úroveň pokročilých C2 s přídomkem zvládnutí (mastery).⁴³ Bližší obecnou specifikaci dovedností najdete v následující tabulce č. 6.

---

⁴² Společný evropský referenční rámec pro jazyky. Jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v cizích jazycích hodnotíme, 2006. Dokument Rady Evropy. Olomouc: Univerzita Palackého. S. 6.

⁴³ Společný evropský referenční rámec pro jazyky. Jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v cizích jazycích hodnotíme, 2006. Dokument Rady Evropy. Olomouc: Univerzita Palackého. S. 34 - 37.

Tabulka č. 6: Společné referenční úrovně: globálně pojatá stupnice⁴⁴

Zkušební uživatel	C2	Snadno rozumí téměř všemu, co si vyslechne nebo přečte. Dokáže shrnout informace z různých mluvených a psaných zdrojů a přitom dokáže přednést polemiku a vysvětlení v logicky uspořádané podobě. Dokáže se spontánně, velmi plynule a přesně vyjadřovat a rozlišovat jemné významové odstíny dokonce i ve složitějších situacích.
	C1	Rozumí širokému rejstříku náročných a dlouhých textů a rozpozná implicitní významy textů. Umí se plynule a pohotově vyjadřovat bez zjevného hledání výrazů. Umí jazyka užívat pružně a efektivně pro společenské, akademické a profesní účely. Umí vytvořit srozumitelné, dobře uspořádané, podrobné texty na složitá témata, čímž prokazuje ovládnutí kompozičních útvarů, spojovacích výrazů a prostředků koheze.
Samostatný uživatel	B2	Dokáže porozumět hlavním myšlenkám složitých textů týkajících se jak konkrétních, tak abstraktních témat včetně odborně zaměřených diskusí ve svém oboru. Dokáže se účastnit rozhovoru natolik plynule a spontánně, že může vést běžný rozhovor s rodilými mluvčími, aniž by to představovalo zvýšené úsilí pro kteréhokoliv účastníka interakce. Umí napsat srozumitelné podrobné texty na širokou škálu témat a vysvětlit své názorové stanovisko týkající se aktuálního problému s uvedením výhod a nevýhod různých možností.
	B1	Rozumí hlavním myšlenkám srozumitelné spisovné vstupní informace (input) týkající se běžných témat, se kterými se pravidelně setkává v práci, ve škole, ve volném čase atd. Umí si poradit s většinou situací, jež mohou nastat při cestování v oblasti, kde se tímto jazykem mluví. Umí napsat jednoduchý souvislý text na témata, která dobře zná nebo která ho/ji osobně zajímají. Dokáže popsat své zážitky a události, sny, naděje a cíle a umí stručně vysvětlit a odůvodnit své názory a plány.
Uživatel základů jazyka	A2	Rozumí větám a často používaným výrazům vztahujícím se k oblastem, které se ho/jí bezprostředně týkají (např. základní informace o něm/ní a jeho/její rodině, o nakupování, místopisu a zaměstnání). Dokáže komunikovat prostřednictvím jednoduchých a běžných úloh, jež vyžadují jednoduchou a přímou výměnu informací o známých a běžných skutečnostech. Umí jednoduchým způsobem popsat svou vlastní rodinu, bezprostřední okolí a záležitosti týkající se jeho/jejích nejnaléhavějších potřeb.
	A1	Rozumí známým každodenním výrazům a zcela základním frázím, jejichž cílem je vyhovět konkrétním potřebám, a umí tyto výrazy a fráze používat. Umí představit sebe a ostatní a klást jednoduché otázky týkající se informací osobního rázu, např. o místě, kde žije, o lidech, které zná, a věcech, které vlastní, a na podobné otázky umí odpovídat. Dokáže se jednoduchým způsobem domluvit, mluví-li partner pomalu a jasně a je ochoten mu/jí pomoci.

Jazyková úroveň se dále hodnotí dle modelových deskriptorů. To znamená, že každá úroveň požaduje určitá kritéria, která uživatel ovládá (can do) na úrovni jednotlivých řečových dovedností (produktivní mluvení a psaní, receptivní čtení a poslech). Uživatel musí také prokázat náležité kvality z hlediska rozsahu slovní zásoby, gramatické správnosti, plynulosti, interakce a koherence. Následující dvě tabulky č. 8 a 9 jsou převzaty přímo z oficiálního znění dokumentu SERR a přináší popis deskriptorů do úrovně C2.

⁴⁴Společný evropský referenční rámec pro jazyky. Jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v cizích jazycích hodnotíme, 2006. Dokument Rady Evropy. Olomouc: Univerzita Palackého. S. 24.

Tabulka č. 7: Popis jazykových úrovní dle řečových dovedností⁴⁵

		A1	A2	B1
Porozumění	Poslech	Rozumím známým slovům a zcela základním frázím týkajícím se mé osoby, mé rodiny a bezprostředního konkrétního okolí, pokud lidé hovoří pomalu a zřetelně.	Rozumím frázím a nejběžnější slovní zásobě vztahující se k oblastem, které se mě bezprostředně týkají (např. základní informace o mně a mé rodině, o nakupování, místopisu, zaměstnání). Dokážu pochopit smysl krátkých jasných, jednoduchých zpráv a hlášení.	Rozumím hlavním myšlenkám vysloveným spisovným jazykem o běžných tématech, se kterými se setkávám v práci, ve škole, ve volném čase atd. Rozumím smyslu mnoha rozhlasových a televizních programů týkajících se současných událostí nebo témat souvisejících s oblastmi mého osobního či pracovního zájmu, pokud jsou vysloveny poměrně pomalu a zřetelně.
	Čtení	Rozumím známým jménům, slovům a velmi jednoduchým větám, například na vývěskách, plakátech nebo v katalogích.	Umím číst krátké jednoduché texty. Umím vyhledat konkrétní předvídatelné informace v jednoduchých každodenních materiálech, např. v inzerátech, prospektech, jídelních lístcích a jízdních řádech. Rozumím krátkým jednoduchým osobním dopisům.	Rozumím textům, které obsahují slovní zásobu často užívanou v každodenním životě nebo které se vztahují k mé práci. Rozumím popisům událostí, pocitů a přání v osobních dopisech.
Mluvení	Ústní interakce	Umím se jednoduchým způsobem domluvit, je-li můj partner ochoten zopakovat pomaleji svou výpověď nebo ji přeformulovat a pomoci mi formulovat, co se snažím říci. Umím klást jednoduché otázky a na podobné otázky odpovídat, pokud se týkají mých základních potřeb nebo jde-li o věci, jež jsou mi důvěrně známé.	Umím komunikovat v jednoduchých běžných situacích vyžadujících jednoduchou přímou výměnu informací o známých tématech a činnostech. Zvládnou velmi krátkou společenskou konverzaci, i když obvykle nerozumím natolik, abych konverzaci sám/sama dokázal(a) udržet.	Umím si poradit s většinou situací, které mohou nastat při cestování v oblasti, kde se tímto jazykem mluví. Dokážu se bez přípravy zapojit do hovoru o tématech, která jsou mi známá, o něž se zajímám nebo která se týkají každodenního života (např. rodiny, koníčků, práce, cestování a aktuálních událostí).
	Samostatný ústní projev	Umím jednoduchými frázemi a větami popsat místo, kde žiji, a lidi, které znám.	Umím použít řadu frází a vět, abych jednoduchým způsobem popsal(a) vlastní rodinu a další lidi, životní podmínky, dosažené vzdělání a své současné nebo předchozí zaměstnání.	Umím jednoduchým způsobem spojovat fráze, abych popsal(a) události a své zážitky, sny, naděje a cíle. Umím stručně odůvodnit a vysvětlit své názory a plány. Umím vyprávět příběh nebo přiblížit obsah knihy či filmu a vylíčit své reakce.
Psaní	Písemný projev	Umím napsat stručný jednoduchý text na pohlednici, například pozdrav z dovolené. Umím vyplnit formuláře obsahující osobní údaje, například své jméno, národnost a adresu při přihlašování v hotelu.	Umím napsat krátké jednoduché poznámky a zprávy týkající se mých základních potřeb. Umím napsat velmi jednoduchý osobní dopis, například poděkování.	Umím napsat jednoduché souvislé texty na témata, která dobře znám nebo která mě osobně zajímají. Umím psát osobní dopisy popisující zážitky a dojmy.

⁴⁵Společný evropský referenční rámec pro jazyky. Jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v cizích jazycích hodnotíme, 2006. Dokument Rady Evropy. Olomouc: Univerzita Palackého. S. 26 - 27.

		B2	C1	C2
Porozumění	Poslech	Rozumím delším promluvám a přednáškám a dokážu sledovat i složitou výměnu názorů, pokud téma dostatečně znám. Rozumím většině televizních zpráv a programů týkajících se aktuálních témat. Rozumím většině filmů ve spisovném jazyce.	Rozumím dlouhým složitým textům, a to jak faktografickým, tak beletristickým, a jsem schopen/schopna ocenit rozdíly v jejich stylu. Rozumím odborným článkům a delším technickým instrukcím, a to i tehdy, když se nevztahují k mému oboru.	Bez potíží rozumím jakémukoli druhu mluveného projevu, živého či vysílaného. Pokud mám trochu času zvyknout si na specifické rysy výslovnosti rodilého mluvčího, nemám potíže porozumět ani tehdy, mluví-li rychle.
	Čtení	Rozumím článkům a zprávám zabývajícím se současnými problémy, v nichž autoři zaujmají konkrétní postoje či stanoviska. Rozumím textům současné prózy.	Rozumím dlouhým složitým textům, a to jak faktografickým, tak beletristickým, a jsem schopen/schopna ocenit rozdíly v jejich stylu. Rozumím odborným článkům a delším technickým instrukcím, a to i tehdy, když se nevztahují k mému oboru.	Snadno čtu všechny formy písemného projevu, včetně abstraktních textů náročných svou stavbou i jazykem, jako jsou např. příručky, odborné články a krásná literatura.
Mluvení	Ústní interakce	Dokážu se účastnit rozhovoru natolik plynule a spontánně, že mohu vést běžný rozhovor s rodilými mluvčími. Dokážu se aktivně zapojit do diskuse o známých tématech, vysvětlovat a obhajovat své názory.	Umím se vyjadřovat plynule a pohotově bez příliš zjevného hledání výrazů. Umím používat jazyk pružně a efektivně pro společenské a pracovní účely. Umím přesně formulovat své myšlenky a názory a vhodně navazovat na příspěvky ostatních mluvčích.	Dokážu se zapojit do jakékoli konverzace nebo diskuse. Znáám dobře idiomatické a hovorové výrazy. Umím se plynule vyjadřovat a přesně sdělovat jemnější významové odstíny. Narazím-li při vyjadřování na nějaký problém, dokážu svou výpověď přeformulovat tak, že to ostatní ani nepostřehnou.
	Samostatný ústní projev	Dokážu se srozumitelně a podrobně vyjadřovat k široké škále témat, která se vztahují k oblasti mého zájmu. Umím vysvětlit své stanovisko k aktuálním otázkám a uvést výhody a nevýhody různých řešení.	Umím jasně a podrobně popsat složitá témata, rozšiřovat je o témata vedlejší, rozvíjet konkrétní body a zakončit svou řeč vhodným závěrem.	Umím podat jasný plynulý popis nebo zdůvodnění stylem vhodným pro daný kontext a opírajícím se o efektivní logickou strukturu, která pomáhá posluchači všimnout si důležitých bodů a zapamatovat si je.
Písání	Písaný projev	Umím napsat srozumitelné podrobné texty na širokou škálu témat souvisejících s mými zájmy. Umím napsat pojednání nebo zprávy, předávat informace, obhajovat nebo vyvracet určitý názor. V dopise dovedu zdůraznit, čím jsou pro mne události a zážitky osobně důležité.	Umím se jasně vyjádřit, dobře uspořádat text a podrobně vysvětlit svá stanoviska. Umím psát podrobné dopisy, pojednání nebo zprávy o složitých tématech a zdůraznit to, co považuji za nejdůležitější. Umím zvolit styl textu podle toho, jakému typu čtenáře je určen.	Umím napsat jasný plynulý text vhodným stylem. Dokážu napsat složité dopisy, zprávy nebo články a vystavět text logicky tak, aby pomáhal čtenáři všimnout si důležitých bodů a zapamatovat si je. Umím psát resumé a recenze odborných nebo literárních prací.

Tabulka č. 8: Kvalitativní aspekty jazykového projevu⁴⁶

	Rozsah	Správnost	Plynulost	Interakce	Koherence
B1+					
B1	Zná jazyk tak, aby se domluvil(a) a aby se vyjadřoval(a) pomocí své slovní zásoby jen s určitou mírou zaváhání a opisných jazykových prostředků v rámci tematických okruhů, jako jsou rodina, koníčky a zájmy, práce, cestování a aktuální události.	Přiměřeně správně používá repertoár běžných gramatických prostředků a vzorců v rámci snadno předvidatelných situací.	Dokáže smysluplně komunikovat, ačkoliv jsou zcela zřejmé pauzy způsobené plánováním gramatiky a lexika a pokusy o vhodnější formulaci, zejména v delších úsecích zcela samostatné promluvy.	Dokáže iniciovat, udržet v chodu a ukončit jednoduchou konverzaci „z očí do očí“ v rámci známých tematických okruhů či okruhů, o které se osobně zajímá. Dokáže znovu zopakovat část toho, co někdo řekl, aby se ujistil(a), že si vzájemně rozumí.	Dokáže spojit série kratších jednotlivých bodů v propojený a lineární sled určitých myšlenek.
A2+					
A2	Používá základní typy vět s pamětně osvojenými frázemi, skupinami několika slov a formulacemi k tomu, aby byl schopen/byla schopna vyjádřit omezený rozsah informací v jednoduchých každodenních situacích.	Používá správně některé jednoduché struktury, ale stále se systematicky dopouští elementárních chyb.	Dokáže se dorozumívat pomocí krátkých příspěvků, ačkoliv pauzy, zadržování a přeformulování jsou zcela zřejmé.	Umí odpovídat na otázky a reagovat na jednoduché výroky. Umí naznačit, že rozumí, ale jen zřídka je schopen/schopna porozumět natolik, aby konverzaci sám/sama udržel(a) v chodu.	Dokáže propojit skupiny slov pomocí jednoduchých spojovacích výrazů, jako jsou „a“ („and“), „ale“ („but“), „protože“ („because“).
A1	Má pouze základní repertoár slov a jednoduchých frází týkajících se jeho/jejich osobních dat a situací konkrétní povahy.	Ovládá jen v omezené míře několik základních gramatických struktur a typů vět, které jsou součástí pamětně osvojeného repertoáru.	Dokáže zvládnout velmi krátké, izolované a většinou předem naučené výpovědi, jež jsou poznamenány mnoha pauzami, které jsou nezbytné pro hledání výrazových prostředků, pro artikulaci méně známých slov a pro pokusy o vhodnější formulaci v komunikaci.	Umí klást otázky týkající se osobních dat a na podobné otázky odpovídat. Umí se jednoduchým způsobem zapojit do rozmluvy, ale komunikace je zcela závislá na opakování, parafrázování a opravném přeformulování.	Dokáže propojit slova nebo skupiny slov pomocí nejzákladnějších lineárních spojovacích výrazů, jako jsou „a“ („and“) a „potom“ („then“).

	Rozsah	Správnost	Plynulost	Interakce	Koherence
C2	Dokáže velmi pružně přeformulovat myšlenky pomocí odlišných způsobů jazykového vyjádření, aby přesně vyjádřil(a) jemné významové odstíny, kladl(a) důraz, rozlišoval(a) a eliminoval(a) mnohoznačnost. Ovládá také dobře idiomatické a hovorové výrazy.	Dokáže důsledně ovládat gramatiku jazyka v její komplexnosti, i když věnuje pozornost něčemu jinému (např. promyšlení dalšího sdělení a sledování reakce jiných).	Dokáže se spontánně vyjadřovat v plné šíři a s přirozenou hovorovou plynulostí. Jakémukoli problému se dokáže vyhnout nebo se vrátit zpět a napravit jej tak hladce, že to jeho/její partner v promluvě sotva postřehne.	Dokáže se snadno a dovedně zapojit do jakékoliv interakce a dokáže si uvědomovat a používat klíčové signály neverbální a intonační povahy bez zjevného úsilí. Umí začlenit svůj příspěvek do společné vytvářené promluvy, přičemž střídání partnerů v promluvě, odkazování a činění narážek probíhá naprosto přirozeně.	Dokáže vytvořit koherentní a kohezní promluvu a přitom plně a vhodně použít rozmanité slohotvorné útvary a širokou škálu spojovacích výrazů a jiných kohezních prostředků.
C1	Dobře ovládá široký rozsah jazyka, který mu/ji umožňuje vybírat si formulace tak, aby se vyjádřil(a) jasně a na odpovídající stylistické rovině k široké škále obecných, akademických, profesních témat či témat týkajících se volného času, aniž by musel(a) jazykově redukovat to, co chce vyjádřit.	Dodržuje důsledně vysoký stupeň gramatické správnosti. Zřídka se dopouští systémových chyb a tyto chyby jsou sotva postřehnutelné, ale pokud se objeví, obvykle jsou opraveny.	Dokáže se plynule a spontánně vyjadřovat bez většího úsilí. Pouze koncepčně obtížný předmět hovoru může přibrzdit přirozený a plynulý tok jazyka.	Dokáže vybrat vhodné fráze z celé řady diskursních funkcí, které má pohotově k dispozici, aby svými poznámkami upozornil(a) na to, že se ujme slova, a aby své vlastní příspěvky dovedně přizpůsobil(a) tomu, co říkají ostatní mluvčí.	Dokáže vypracovat věcnou, plynulou a správně strukturovanou řeč a přitom prokazuje ovládnutí slohotvorných postupů, spojovacích výrazů a kohezních prostředků.
B2+					
B2	Má dostatečný rozsah jazyka, aby byl schopen/byla schopna vytvořit jasný popis, sdělit(a) své názory týkající se většiny obecných témat, což činí bez většího zřejmého hledání slov a pomocí některých druhů pořadných souvětí.	Ovládá gramatiku v relativně vysoké míře. Nedopouští se chyb, které by mohly způsobit nedorozumění, a je si schopen/schopna většinu svých chyb opravit.	Dokáže v docela plynulém tempu produkovat úseky jazykové promluvy, ačkoliv může váhat v případech, kdy hledá strukturální a výrazové prostředky. Promluva je poznamenána jen několika znatelnými pauzami.	Dokáže inicializovat promluvu, vzít si slovo, kdy je to vhodné, a ukončit konverzaci, kdy potřebuje, ačkoliv to nemusí vždy provést elegantním způsobem. Napomáhá vývoji diskuse, která probíhá ve známé oblasti tím, že dává najevo, že rozumí, vyzývá ostatní k diskusi atd.	Dokáže užívat omezené množství kohezních prostředků tak, že umí ze svých výpovědí vytvořit věcnou a koherentní promluvu, ačkoliv v dlouhém textu nedokáže občas postihnout myšlenkovou návaznost.

⁴⁶ Společný evropský referenční rámec pro jazyky. Jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v cizích jazycích hodnotíme, 2006. Dokument Rady Evropy. Olomouc: Univerzita Palackého. S. 28 - 29.

2. 2. 1 Referenční úroveň A1 a A2 pro český jazyk

Referenční úrovně pro český jazyk byly definovány v posledních 20 letech (2001, 2005 a 2014) a existují pouze do úrovně B2. V roce 2001 byla olomouckou univerzitou zpracována prahová úroveň a posloužila jako odrazový můstek při definování dalších úrovní. Struktura a její kritéria jsou převzata z obecného SERR, který byl vytvořen jazykovědci van Ekem a Trimem (Threshold Level, 1990). Českému prostředí je pak uzpůsobena především část uvádějící výčty jazykových funkcí, obecných pojmů a specifických pojmů.

Uživatel na průlomové úrovni A1 (breakthrough) rozumí základním slovům a frázím sloužícím ke každodenní komunikaci. Umí bezpečně vyplnit formuláře týkající se jeho osoby, dovede sdělit základní informace o sobě a své rodině. V hovoru se dokáže uplatnit v dialogu s osobou, která mu v řeči vychází vstříc, dokáže odpovídat na jednoduché dotazy o sobě, svých blízkých a svém prostředí (nedovede jej ale udržet). Je schopen se účastnit jednoduché komunikace o velmi známých tématech. Jelikož je čeština vysoce flektivní jazyk, adekvátní prezentace gramatiky je při výuce češtiny jako jinojazyčného kódu nezbytná již od prvních lekcí. Nepředpokládá se bezchybné použití gramatiky a lexika při jazykové produkci, ale pouze schopnost žáka na úrovni A1 si úspěšně poradit v komunikační situaci. Obecnou češtinu ani žádné další substandardní variety jazyka začátečníkům nepředkládáme, vyučujeme pouze spisovnému jazyku a ten také v jeho produkci očekáváme.⁴⁷ Učit začátečníka používat výrazy z nespisovné češtiny je nestrategické. Jazykový kód češtiny je složitý a studující s nízkou jazykovou kompetencí si přidáním nespisovných výrazů situaci ještě více zkomplikují - musí se pak učit dva odlišné systémy. Problém nastává i při samotném použití nespisovných forem v komunikaci s rodilým mluvčím. Rodilý mluvčí předpokládá, že nespisovnost je nadstavbou spisovné češtiny, kterou nerodilý mluvčí již ovládá, a zrychlí tedy promluvu a přepne do nespisovného kódu (kterému začátečník nebude rozumět).⁴⁸

Referenční úroveň A2 je vyšší formou začátečnické úrovně. Jedinec na této úrovni rozumí popisům běžných každodenních situací, které se jej bezprostředně týkají. Dokáže pochopit jasné (nekomplikované) krátké zprávy a hlášení. Uživatel umí pracovat s

---

⁴⁷ HÁDKOVÁ, Marie a LÍNEK, Josef a VLASÁKOVÁ, Kateřina, 2005. Čeština jako cizí jazyk. Úroveň A1. MMŠT a UJEP. S. 2 - 3. Dost. online:

<https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/referencni-urovne-pro-cestinu-jako-cizi-jazyk> (13.7.2021)

⁴⁸ HÁDKOVÁ, Marie a LÍNEK, Josef a VLASÁKOVÁ, Kateřina, 2005. Čeština jako cizí jazyk. Úroveň A1. MMŠT a UJEP. S. 3. Dost. online:

<https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/referencni-urovne-pro-cestinu-jako-cizi-jazyk> (13.7.2021)

přehledným textem, ve kterém je schopen vyhledat důležité informace, jednoduše komunikuje o běžných tématech, poradí si v každodenních kom. situacích. Do konverzace se dovede zapojit, nedovede ji ale udržet. Používá základní fráze a obraty. V samostatném (monologickém) projevu dokáže jednoduše popsat nejbližší témata své reality. V písemném projevu je schopen jednoduchých poznámek a zpráv osobního rázu. Oproti úrovni A1 jsou komunikační schopnosti přesnější a detailnější. Uživatel A1 se vyjadřuje často agramaticky v různých chuncích a jednoslovných redukovaných sděleních a frázích s použitím minima gramatiky, kdežto uživatel úrovně A2 jazyk užívá v jednoduchých větách, fráze je schopen spojovat do celků, uvádí detaily, zpřesňuje výpověď. Stejně jako u úrovně A1 se očekávají nedostatky v užití gramatiky a lexika. Úroveň A2 je nazvána waystage, tedy na cestě k samostatnému užívání jazyka.⁴⁹

Uživatel jazyka by si měl umět poradit v základních komunikačních situacích. Předpokládá se, že do nich bude sám vstupovat. V dokumentech SERR je uvedeno těchto osm okruhů: 1. Situace **každodenního praktického života** (nákup, objednávka jídla, návštěva veřejných zařízení, ...), 2. Styk s **úřední osobou** (komunikace s policistou, celníkem, úředníkem na poště, ÚP, na ministerstvu, ...), 3. Návštěva **zdravotnického zařízení** (komunikace v ordinaci, na různých odděleních v nemocnici, v lékárně, ...), 4. **Společenský styk** (společenské chování, zvyky, společenské fráze, pozdravy, oslovování, small talk, společenská tabu, fráze při návštěvě, přání k narozeninám, fráze v dopisu, ...), 5. Situace spojené s **ubytováním** (jednoduchý popis pokoje a domu, porozumění inzerátu, jednoduchá reakce na inzerát, zápis adresy, ...), 6. Situace spojené s veřejnou dopravou (nákup jízdenek, porozumění hlášení, jízdním řádům, ...), 7. **Pohyb po českém území** (orientace ve městě, veřejná doprava, hledání cesty, ...), 8. **Telefonování** (komunikace po telefonu, fráze, krátké vzkazy).⁵⁰

2. 2. 1. 2 Lexikum úrovně A1 a A2 dle SERR

Jazykové prostředky jsou v popisech SERR členěny do 3 oblastí, kterými lze naplnit komunikační cíle jednotlivých jazykových úrovní. V každém popisu najdeme sylab (soupis) příkladů vhodných komunikačních prostředků, některé z nich jsou označeny jako

⁴⁹ Společný evropský referenční rámec pro jazyky. Jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v cizích jazycích hodnotíme, 2006. Dokument Rady Evropy. Olomouc: Univerzita Palackého. S. 34.

⁵⁰ HÁDKOVÁ, Marie a LÍNEK, Josef a VLASÁKOVÁ, Kateřina, 2005. Čeština jako cizí jazyk. Úroveň A1. MMŠT a UP. S. 6 - 7. Dost. online: <https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/referencni-urovne-pro-cestinu-jako-cizi-jazyk> (cit. 15. 7. 2021)

pro danou úroveň nezbytné, jiné jsou uvedeny pouze jako rozšiřující. Seznamy exponentů (tj. příkladů) neslouží jako soupis závazného učiva lexika a gramatiky, slouží pouze jako jejich katalog - výběr, který může posloužit při vytváření výukových materiálů, obsahu kurzu ap. Vhodný jazykový materiál z těchto rejstříků dominuje v obsahu pracovních listů pro pracující (viz kap. Didaktické návrhy).

Jazykové funkce přinášejí 6 oblastí (1. Sdělování a hledání praktických informací, 2. Vyjadřování postojů, 3. Ovlivňování průběhu věcí nebo dějů, 4. Společenský styk, 6. Strukturace projevu a 7. Korekce při komunikaci) a vyjadřují, co člověk v konverzaci dělá. Přinášejí odpověď na otázky jak a čím komunikovat (jakou formu a jaké prostředky zvolit). Pomocí jazykových funkcí zaujímáme postoj k určité situaci, vyjadřujeme modalitu. Rámec jazykových funkcí překračuje to, co lze pomocí jazyka vyjádřit. Proto jsou upřesněné také obecné a specifické pojmy. **Obecné pojmy** představují jazykové funkce odehrávající se v každé komunikační situaci bez ohledu na její charakter (čas, kvantita, kvalita...). Odpovídají na otázku, o čem se komunikuje. Jsou členěny do následujících 8 kategorií: existování, prostor, čas, kvantita, vlastnosti, mentální procesy, relace a deixe. **Specifické pojmy** pak přinášejí témata konkrétních komunikačních situací, tedy situačně a tematicky vázané představy ke konkrétním tematickým okruhům, jde o konkrétní obsah komunikace. Je vymezeno 14 okruhů: 1. osobní údaje, 2. dům, domácnost, okolí, 3. každodenní život, 4. volný čas, zábava, 5. cestování, 6. vztahy s lidmi, 7. zdraví, 8. vzdělání, 9. nákupy, 10. jídlo a pití, 11. služby, 12. hledání místa a cesty, 13. jazyk, 14. počasí (+ sdělovací prostředky a sdělovací technika). Úroveň A1 klade minimální nároky na gramatickou náročnost, proto jsou komunikační cíle často realizovány jednoslovně nebo pomocí fráze (ovšem za dodržení požadavku přirozenosti a jazykové správnosti). Oproti tomu žáci na úrovni A2 by měli být schopni zacházet s většinou jazykových funkcí za použití rozsáhlého množství obecných a specifických pojmů.⁵¹

---

⁵¹ČADSKÁ, Milada a BIDLAS, Vladimír a CONFORTIOVÁ, Helena a TURZÍKOVÁ, Milada, 2005.

Čeština jako cizí jazyk. úroveň A2. MMŠT a UP. S. 11-12. Dost. online:

<https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/referencni-urovne-pro-cestinu-jako-cizi-jazyk> (cit. 15.7.2021)

srov. HÁDKOVÁ, Marie a LÍNEK, Josef a VLASÁKOVÁ, Kateřina, 2005. Čeština jako cizí jazyk. Úroveň A1. MMŠT a UP. S. 2 - 4, 179. Dost. online:

<https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/referencni-urovne-pro-cestinu-jako-cizi-jazyk> (cit. 15.7.2021)

2. 3 Specifika vzdělávání dospělých

Cílovou skupinou předkládaných didaktických materiálů jsou osoby pracující na našem území, tedy dospělí. Specifika výuky dospělých zkoumá didaktický obor andragogika. Dospělé můžeme rozdělit dle věku na 3 skupiny. Věk 18 - 30 představuje časnou dospělost, kdy je důležité dozrát a realizovat se. Věk 30 - 45 let je střední dospělost, která je obdobím budování rodiny a profesní kariéry. Rozmezí mezi 45. - 65. rokem označujeme jako pozdní dospělost, jež je obdobím změn (v rodinném a pracovním životě). Vyděluje se také období starší dospělosti mezi 50. a 60. rokem, pro které je charakteristická reflexe dosavadního života. Kognitivní procesy začínají být v tomto věku náročné, snižuje se schopnost učení z důvodu menší míry koncentrace a rychlejší únavy.⁵² Věková hranice 18 let je dána právními předpisy jako hranice dospělosti. Skutečný přechod z dospívání do dospělosti je ovšem individuální. Dospělost se vyznačuje zralostí biologickou, psychologickou a sociálně-ekonomickou. Dospělý je samostatný, zodpovědný a nezávislý (především ekonomicky), završil první cestu vzdělání, které mu otevřelo vstup na trh práce.⁵³

S rostoucím věkem dospělého klesá kondice tělesných i psychických vlastností. Zhoršuje se zrak, sluch, motorika, paměť (především krátkodobá), člověk se celkově zpomalí a zklidní, tím pádem ale bývá přesnější. Schopnost koncentrace je v období časně a střední dospělosti naopak vyšší než u dětí. Zhoršuje se rychlost vnímání, tempa vypracování úkolů, zvětšuje se reakční doba, organismus se rychleji unaví. Neznamena to ovšem, že dospělý má v celém procesu učení jenom samé nevýhody oproti žákům školního věku. Vypěstlost a zkušenosti jsou pro úspěšné vzdělávání důležité. Vyvinutá zodpovědnost k dosažení stanoveného cíle a využití zkušeností z předchozího vzdělávání úspěšnosti žáka velmi napomáhá.⁵⁴

Důležitým faktorem je motivace. Pozitivnější vliv na výsledky procesu učení má samozřejmě motivace vnitřní, která pramení přímo z přání a potřeb jedince. Dospělý ale dokáže dobře využít i vnější motivace k učení (např. požadavek zaměstnavatele), výsledek mu většinou zlepší postavení profesní, ekonomické i společenské, což způsobí naplnění vyšších potřeb, jako je potřeba sounáležitosti, uznání a seberealizace (Maslowova

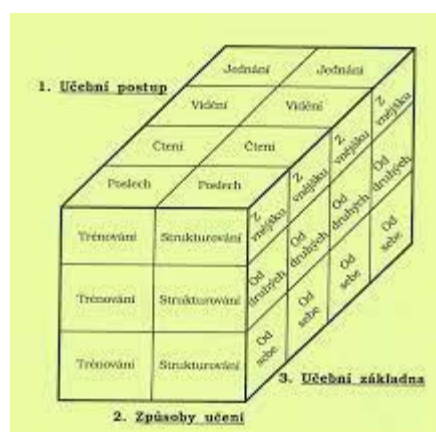
⁵²ZORMANOVÁ, Lucie, 2017. Didaktika dospělých. Praha: Grada. S. 43.

⁵³JEDLIČKOVÁ, Iva, 2016. Úvod do andragogiky. Hradec Králové: UHK. S. 59. Dost. online: <https://www.uhk.cz/file/edee/pedagogicka-fakulta/pdf/pracoviste-fakulty/ustav-socialnich-studii/dokumenty/studijni-opory/socialni-komunikace-v-neziskovem-sektoru/uvod-do-andragogiky.pdf> (cit. 16.7.2021)

⁵⁴ZORMANOVÁ, Lucie, 2017. Didaktika dospělých. Praha: Grada. S. 44.

pyramida potřeb). Žák musí být motivován po celý proces výuky. Učitel by měl používat pozitivní typy motivace, častý pozitivně formulovaný feedback, volbu pro žáka zajímavé a hlavně praktické učební látky. Motivující bývá také to, že je žákům dán prostor pro seberealizaci - dostane určitý společenský úkol ve skupině, ovlivňuje chod výuky (volba témat, výuka žákem - žák si vyzkouší roli učitele, hodnocení spolužáků - vyjadřování kritiky...). Motivující je také práce s autentickými materiály. Vyučující by se měl vyhnout negativnímu typu motivace. Zpětnou vazbu dáváme dospělým žákům po každé aktivitě (třeba velmi krátkou nebo neverbální), nikoli až na konci hodiny nebo kurzu. Dospělí chtějí často rychle vidět praktické výsledky, proto musí být věnován prostor aktivní aplikaci vědomostí a rozvoji praktických dovedností.⁵⁵

Obrázek č. 1: Didaktická kostka⁵⁶

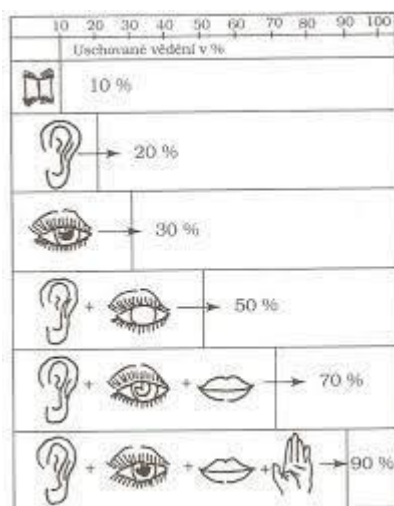
Andragog Jaroslav Mužík vysvětluje proces učení dospělého pomocí schématu nazvaného didaktická kostka (obr. č. 1). Proces učení se skládá ze 3 složek - učebních postupů, způsobů učení a učební základny. Zvolením vhodných **učebních postupů** a jejich kombinací je potřeba látku učinit názornou. Lze to udělat **poslechem** (hlasité opakování poznatků, zapisování výkladu, názorné představy), **čtením** (hlasité čtení důležitých či nesrozumitelných pasáží textu, vyznačení klíčových slov, výpisky, schémata), **viděním** (ilustrace a modely opatřené nadpisy a popisky, sledování, označování, představivost), **jednáním** (procvičovat, rozpoznávat, pojmenovávat, sledovat modely, řadit a strukturovat prvky). Pro dospělého platí, co slyším, to zapomenu, co vidím, na to si vzpomenu, jednáním si to osvojím. Úspěch učení souvisí s množstvím zapojených učebních postupů a

⁵⁵ ZORMANOVÁ, Lucie, 2017. Didaktika dospělých. Praha: Grada. S. 44.

⁵⁶ MUŽÍK, Jaroslav, 1998. Andragogická didaktika. Praha: Codex Bohemia. S. 16.

s nimi souvisejících lidských smyslů. Uchováme jen 10 % čteného, 20 % slyšeného a 30% viděného. Úspěšnost se zvýší kombinací smyslů. Zachováme 50 % slyšeného a viděného, 70 % toho, co slyšíme, vidíme a říkáme a 90% toho, co slyšíme, vidíme, říkáme a děláme (ohmatáme).

Obrázek č. 2: Podíl lidských smyslů na procesu učení⁵⁷

Způsoby učení jsou pak **strukturace**, tedy pochopení souvislostí, které navazuje na motivační prvky, a **trénování**, tedy upevňování výukové látky. Trénovanou látku je třeba rozdělit do menších celků, žáky nepřetěžovat. Zpočátku žáci postupují rychleji, tempo se zpomaluje s blížícím se cílem. Opakováním se předchází zapomenutí látky. **Učební základna** je tvořena vlivy **vlastního nitra** (opakované kladení si otázek, vytváření přitažlivého učebního prostředí a vhodné atmosféry, pěstování smysluplných učebních návyků), **od druhých** (studijní partner, studijní skupina, soutěživost), **z vnějšku** (kontrola úspěšnosti, ocenění a odměny, krátkodobé dílčí cíle, závazné termíny). Žák si musí vymezit své motivy k učení a učit se na základě úspěchu, který mu umožňuje bezpečná uvolněná atmosféra.⁵⁸

⁵⁷ MUŽÍK, Jaroslav, 1998. Andragogická didaktika. Praha: Codex Bohemia. S. 19.

⁵⁸ MUŽÍK, Jaroslav, 1998. Andragogická didaktika. Praha: Codex Bohemia. S. 15 - 24.

Obrázek č. 3: Schéma strukturovaného učení⁵⁹

Učební úlohy pro dospělé jsou připravovány také dle obecných didaktických principů, a to principu **uvědomělosti a aktivity** (zodpovědný aktivní přístup žáka i učitele), **vědeckosti** (přístup vystavěný na odborných poznacích), **spojení teorie a praxe** (uplatnitelnost), **názornosti** (modely, příklady, strukturovanost), **přiměřenosti** (přizpůsobení potřebám žáka), **trvalosti** (trvalé uložení učební látky), **soustavnosti** (tj. systematickosti) a poskytování vzájemné **zpětné vazby** (kontrola naplňování cílů).⁶⁰

V učení dospělých se doporučuje postupovat od **vštípení a upevnění** informací, vědomostí a dovedností, popř. návyků. Využíváme asociačního myšlení, získáváme informace, vědomosti, dovednosti a návyky, které se opakováním automatizují. Druhým krokem má být **porozumění souvislostem a operacím**, je to schopnost strukturovat myšlení, vytvářet přehledy, chápat smysl, vnímat vzorce. Žák by měl být schopen formulovat naučené vlastními slovy. Následuje **hledání aplikovaných řešení problémů** provázené produktivním myšlením (využívání starých zkušeností a nových informací pro nová řešení), výsledkem je pak nápad řešení problému. Vrcholným krokem je **tvůrčí myšlení (kreativita)**, které přináší nová, neočekávaná, originální řešení problému.⁶¹

⁵⁹ MUŽÍK, Jaroslav, 1998. Andragogická didaktika. Praha: Codex Bohemia. S. 20.

⁶⁰ ZORMANOVÁ, Lucie, 2017. Didaktika dospělých. Praha: Grada. S 115 - 117.

⁶¹ MUŽÍK, Jaroslav, 2005. Didaktika profesního vzdělávání dospělých. Plzeň: Fraus. S. 31 - 34.

3. Didaktika slovní zásoby

3.1 Slovní zásoba

Předmětem slovní zásoby a jejími prvky se zabývá lingvistická věda **lexikologie**. Prvky slovní zásoby, lexikální prostředky neboli lexikální jednotky představují slova nebo pevná slovní spojení (idiomy, kolokvia, termíny). Rozlišujeme slova plnovýznamová, nesoucí sémantickou informaci, a slova gramatická, sloužící k vyjádření gramatických vztahů. Plnovýznamová slova lze dělit např. dle slovního druhu, jejich pragmatické funkce a sémantického významu. Lexikologie se zabývá rozvrstvením slovní zásoby dle kritérií jazykových i mimojazykových, dělí se na část synchronní a diachronní. Ze synchronního pohledu nahlíží na problém z perspektivy současnosti, zabývá se především sémaziologií (významy slov, od formy k obsahu) a onomaziologií (naukou o pojmenování, jejíž součástí je nauka slovo-tvorbě). Z diachronního neboli historického hlediska se vyděluje jako poddisciplína etymologie (nauka o původu slov). Dalšími lexikologickými disciplínami jsou pak onomastika (nauka o vlastních jménech), frazeologie (n. o ustálených slovních spojeních) a lexikografie (tvorba slovníků).⁶²

Lexikon neboli lexikum, slovník, slovní zásoba je **soubor** lexémů, tedy lexikálních jednotek, lexikálních prostředků, slov určitého jazyka. Lexémy lze třídit například na slova značková (tj. nemotivovaná) a na slova neznačková, tzn. odvozeniny (deriváty) a složeniny (kompozita), některé lexémy jsou jednoslovné, jiné víceslovné (frazémy, termíny). Dále je dělíme na jména obecná (apelativa) a vlastní (propria) a na odborné termíny. Vydělujeme slova plnovýznamová (autosémantika) a neplnovýznamová, gramatická (syntaktika). Lexikum je protkáno hustou sítí vztahů, tvoří slovní pole (založené na významech nebo pojmech) a síť slov (lexikální databáze). Systém slovní zásoby je otevřený a mění se nejrychleji ze všech jazykových složek.⁶³

Slovní zásoba označuje **matérii** (hmotu, "náplň") lexikonu. Velikost slovní zásoby nelze přesně zjistit, u kulturních jazyků se odhaduje na víc než 500 tisíc slov. Slovní zásoba jednotlivce (idiolekt) je individuální a je závislá na různých faktorech, například na věku, vzdělání či mentálních schopnostech jedince, její rozsah se proto pohybuje mezi několika sty tisíci a několika desítkami tisíc výrazů. Nikdo nedisponuje celou slovní

---

⁶²HLADKÁ, Zdeňka, 2017: LEXIKOLOGIE. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny. Dost. online: URL: <https://www.czechency.org/slovník/LEXIKOLOGIE> (cit. 17. 7. 2021)

⁶³HLADKÁ, Zdeňka, 2017: LEXIKON. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny. Dost. online: URL: <https://www.czechency.org/slovník/LEXIKON> (cit. 17. 7. 2021)

zásobou svého jazyka. Slovní zásoba má dvě složky, aktivní slovní zásobu, kterou používá k řečové produkci (mluvení a psaní), a pasivní slovní zásobou, které rozumí při percepci (poslech a čtení). Pasivní slovní zásoba je vždy větší než aktivní. Osvojení aktivní slovní zásoby se chybně považuje za cíl cizojazyčné výuky, je třeba věnovat pozornost rozvoji obou typů slovní zásoby a slouží k tomu odlišné učební úlohy.⁶⁴ Aktivní slovní zásoba se odhaduje na pět až deset tisíc jednotek, pasivní slovní zásoba bývá šestkrát větší. Rozsah slovní zásoby středoškolsky vzdělané osoby v ČR je okolo 65 tisíc lexémů. 10 tisíc nejfrekventovanějších lexémů stačí k porozumění 91 % libovolného textu a znalost 50 000 lexémů k porozumění 98 % libovolného textu.⁶⁵

Jádrem slovní zásoby jsou základová slova (dům, hlava, dělat, jíst, ...), okrajové vrstvy jsou tvořeny neologismy, historismy, poetismy ap. Základová slova jsou v jazyce stabilní. Strukturní teorie dělí lexikum do center tvořených slovy neodvozenými, sémanticky základními, stylově neutrálními, produktivními a frekventovanými, a do jazykových periferií. Slova použitelná v každé situaci jsou bezpříznaková, opakem jsou slova citově zabarvená, expresivní, tedy příznaková.⁶⁶

Slovní zásoba se ukládá do **mentálního lexikonu**, což je hypotetický lexikon o fungování světa v mysli jedince. S věkem se rozšiřuje jeho rozsah a hlavně provázanost uspořádání souvislostí mezi lexémy. Mentální lexikon je součástí kognice⁶⁷, soustavy vzorců, ve kterých jsou uloženy zkušenosti získané v komunikačních situacích. Kognice se skládá z obecných znalostí o světě (encyklopedické znalosti), z komunikačních prostředků (ment. lexikon, gramatika, neverbální prostředky) a znalostí o tom, jak tyto prostředky používat. Znalosti o světě jsou deklarativní (vím, co je plavání), procedurální (vím, jak se plave), zahrnuje znalosti o světě konkrétní i abstraktní, o třídách i jednotlivinách. Slovo v mentálním lexikonu zahrnuje informace formální, tj. graf. a fon. složka, gram. vl., významy a informace o významu a použití, které se označují jako lemma. Slova jsou v mysli pravděpodobně rozložena na jednotlivé morfémy, což je pro vyhledávání v nich ekonomické. Mentální slovník je uspořádán do sítě, jejíž uzly představují slova a hranice jejich asociací. Uspořádání je dle významu, morfologických charakteristik, stylistiky,

⁶⁴HENDRICH, Josef a kol., 1988. Didaktika cizích jazyků. Praha: SPN. S. 130.

⁶⁵HLADKÁ, Zdeňka, 2017. Lexikon. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny. Dost. online URL: <https://www.czechency.org/slovník/LEXIKON> (cit. 17. 7. 2021)

⁶⁶HLADKÁ, Zdeňka, 2017. Lexikon. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny. Dost. online URL: <https://www.czechency.org/slovník/LEXIKON> (cit. 17. 7. 2021)

⁶⁷NEBESKÁ, Iva, 2017. Kognice. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny. URL: <https://www.czechency.org/slovník/KOGNICE> (cit. 18. 7. 2021)

kolokací, kontextů, zvukové a grafické podobnosti. Lze říct, že mentální lexikon je součástí dlouhodobé paměti. Čeština a flektivní jazyky nejsou v tomto směru zatím dostatečně prozkoumány. Pojmem mentální lexikon se zabývá kognitivní lingvistika, neurolingvistika, psycholingvistika, biolingvistika a generativní lingvistika.⁶⁸

Teorii mentálního lexikonu předcházela behavioristická **asociační teorie** (vybavením si jednoho pojmu se vybavují i pojmy související). Asociace vzniká mezi slovy, s nimiž se setkáváme opakovaně nebo ve stejném kontextu. Asociační spojení lze klasifikovat na paradigmatické (nabídka všech tvarů), koordinační (jablka, hrušky), subordinační (ovoce, jablko), syntagmatické (červené jablko, jablko spadlo), synonymní (hezký, pěkný), antonymní (dobrý, špatný). Lépe se tedy slovíčka učíme ve vazbě na něco podobného, protikladného, spojitelného. Informace je třeba smysluplně třídit a organizovat.⁶⁹

3. 2 Principy výuky slovní zásoby

Předáváme vždy všechny stránky lexému. Lexém se skládá z **významové** složky (sémantika, pragmatičnost, stylistika a kompatibilita), **formativní** složky (gramatika, grafická n. foneticko-fonologická podoba, artikulační aspekt, grafomotorický aspekt) a **slovtvorné** složky (morfematika).⁷⁰

V cizojazyčné výuce se využívají principy vycházející z obecných didaktických zásad. Dodržujeme zásadu **strukturovanosti** lexikálního učiva, dbáme na jeho **komunikační a situační zakotvenost**, využíváme jazykového **kontrastu**, lexikum prezentujeme **komplexně** (syntagmatická a paradigmatická spojitelnost, použití různých médií a smyslových kanálů, ŘD), efektivně **střídáme organizační formy a činnosti** (změna po 7 - 10 minutách), **tolerujeme chyby** (chyba je zpětná vazba a odrazový můstek; lexikální chyba zhoršuje komunikaci víc než chyba gramatická). Princip **systemové variability** umožňuje použití výrazu v určitém jazykovém kontextu (x interference) a princip

---

⁶⁸NEBESKÁ, Iva, 2017. Mentální slovník. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny. URL:

<https://www.czechency.org/slovník/MENT%C3%81LN%C3%8D%20SLOVN%C3%8DK> (cit. 18. 7. 2021)

⁶⁹JANÍKOVÁ, Věra, 2005. Osvojování cizojazyčné slovní zásoby. Brno: MU. S. 43.

⁷⁰JANÍKOVÁ, Věra, 2005. Osvojování cizojazyčné slovní zásoby. Brno: MU. S. 54.

samostatnosti při osvojování cizojazyčného lexika (vedeme žáka ke znalosti efektivních metod).⁷¹

Největší potíže při osvojování sémantické složky slovní zásoby, která je v komunikaci nejdůležitější, způsobují abstraktní a polysémní slova, nepravidelné jednotky, pevná slovní spojení (frazologismy, termíny), předložkové vazby, člen podstatných jmen a výslovnost. Ruský jazykovědec Vitalij Kostomarov tvrdí, že jazyk si osvojíme tím, že si osvojíme jeho obtížné jevy. Je třeba diferencovaného a individualizovaného přístupu k jazykovým jevům, tj. zaměřovat se na jevy pro cílovou skupinu/cílového žáka obtížné, tedy věnovat jim víc pozornosti než jevům pro žáky snadným.⁷² Rozdílnost jazykových jevů v různých jazycích nazýváme interference neboli negativní jazykový transfer, analogicky podobné jevy v jazyce nazýváme pozitivní transfer a osvojují se snadněji.⁷³

Aktivní slovní zásoba je množství slov, které se používají při mluvení a psaní, tedy při jazykové produkci. Vybavení příslušného slova probíhá od pojmu k jeho slovní realizaci (něco chceme vyjádřit, tak pro to použijeme vhodná slova). Profesorka Věra Janíková uvádí příklady vhodných cvičení a úloh k aktivní slovní zásobě, jsou to **substituční** úkoly (synonymní nahrazování výrazů nebo konstrukcí), **doplňovací** úkoly (doplňování slov do kontextu, do výčtů...), **transformační** úkoly (přepis do nominálního stylu, vymýšlení nadpisu, slovnědruhové přechody), **expanzivní** úkoly (upřesnění, rozšíření - doplnění informace o povaze na zákl. popsaného chování), **zkracující** úkoly (nahrazování výčtů nadřazenými výrazy, shrnutí textu...), úlohy zaměřené na **funkci a význam spojek** (věta složená, věta vedlejší, připojení různých větných členů, logické vztahy), **kreativní a problémová textová cvičení** (shrnutí textu, přepis vlastními slovy, rozvinutí příběhu, produkce textu na základě přesného zadání), **asociační cvičení** (tvorba slovního pole k tématu narozeniny), **komunikační** (řečové) úlohy (vysvětlí pojem, naplánuj oslavu narozenin, pozvi spolužáka do kina).⁷⁴ Josef Hendrich v Didaktice cizích jazyků doporučuje také seskupování podle slovních čeledí (slovotvorně příbuzná slova), podle tematiky a překlad slov, slovních spojení a vět.⁷⁵

Pasivní slovní zásoba jsou slova, jimž rozumíme v kontextu, při jeho čtení či slyšení. Přiřazování je opačné, napřed vnímáme slovo a pak k němu přiřadíme pojem (význam a funkci), toto je možné na základě logického odhadu. Významy výrazů pasivní

⁷¹JANÍKOVÁ, Věra, 2005. Osvojování cizojazyčné slovní zásoby. Brno: MU. S. 19.

⁷²JANÍKOVÁ, Věra, 2005. Osvojování cizojazyčné slovní zásoby. Brno: MU. S. 79.

⁷³JANÍKOVÁ, Věra, 2005. Osvojování cizojazyčné slovní zásoby. Brno: MU. S. 71.

⁷⁴JANÍKOVÁ, Věra, 2005. Osvojování cizojazyčné slovní zásoby. Brno: MU. S. 85 - 86.

⁷⁵HENDRICH, Josef a kol., 1988. Didaktika cizích jazyků. Praha: SPN. S. 141.

slovní zásoby se ukládají v krátkodobé paměti, kde vydrží pouze několik minut. Aby se výrazy přesunuly do aktivní slovní zásoby, musí se procvičit a zakotvit do dlouhodobé paměti. Nová slova jsou nejprve přijímána do pasivní sl. zásoby, pak přecházejí do aktivní. Pasivní slovní zásobu si osvojíme dostatečným procvičením (opakováním) výrazu, čímž jej uložíme do paměti dlouhodobé, do oblasti aktivní slovní zásoby. Pasivní slovní zásoba je osvojována především pomocí textů. Receptivním opakováním (slovo se nemusí produkovat, vymýšlet, žák jej pouze rozeznává) člověk znovuobjeví pasivní slova v textu, tyto výrazy pak opakuje prostřednictvím reproduktivních cvičení. V receptivních typech cvičení žák rozpoznává, sémantizuje nebo posuzuje jejich náležité použití (adekvátnost). Zařazujeme úlohy s **nonverbální reakcí**, např. přiřazování obrázků, pantomima, vykonávání rozkazů (otevři okno), úlohy k **rozpoznávání slov v textu**, to může být vyhledávání nadřazených pojmů, vyhledávání text. polí, označování slov s podobným významem, dále úlohy s **výběrem odpovědí**, přiřazování správného nadpisu, věty, která se hodí do situace ap., **přiřazovací úlohy**, např. seřadit věty v příběhu, kolokace, verbonominální vazby, spojovatelnost - přiřazování slov, která k sobě patří, **vylučovací úlohy** (vybrat slovo, které nepatří do řady), úlohy zaměřené na **rozpoznání chyb** (najít slovo, které je špatně napsané/použité).⁷⁶ Dle Hendricha doplňujeme **překlad** lexikálních jednotek do mateřštiny (resp. odhad překladu na zákl. kontextu), **vypisování** neznámých výrazů z textu a jejich **seskupování** dle určitých kritérií.⁷⁷

Potencionální slovní zásoba je ta, se kterou se žák dosud nesetkal, ale může ji znát na základě svých předchozích znalostí mateřštiny nebo poznatků o slovo tvorbě cílového jazyka. Učení se na základě pravidel slovo tvorby je výhodné, protože pak není tolik zatěžována paměť - mozek si sám slova vytvoří na zákl. zevšeobecnění pravidelnosti slovo tvorby. Potencionální slovní zásoba je schopnost vlastní slovo tvorby. Při cvičení vymýšlejí žáci slova pomocí předpon (v čj některé mění význam, jiné ne), přípon, skládáním. Žák je toho schopen, až když má dostatečně velkou aktivní a pasivní slovní zásobu a zná alespoň některá pravidla slovo tvorby.⁷⁸

⁷⁶JANÍKOVÁ, Věra, 2005. Osvojování cizojazyčné slovní zásoby. Brno: MU. S. 87 - 91.

⁷⁷HENDRICH, Josef a kol., 1988. Didaktika cizích jazyků. Praha: SPN. S. 140 - 142.

⁷⁸JANÍKOVÁ, Věra, 2005. Osvojování cizojazyčné slovní zásoby. Brno: MU. S. 91 - 93.

3.3 Fáze výuky slovní zásoby

Naučit se “slovička” znamená rozeznat je, rozumět jim, uchovat je v paměti, umět si je z paměti vybavit a správně je používat. Proces předávání slovní zásoby realizujeme v následujícím pořadí. Presentace slovní zásoby, její sémantizace, procvičování, opakování, poté použití v komunikační situaci a kontrola osvojení.⁷⁹

Presentace slovní zásoby je fáze prvotního setkání žáka s neznámými slovy. Měla by probíhat prostřednictvím práce s textem, měla by být ukotvena v komunikační situaci, slova by měla být uváděna v kontextu, aby bylo usnadněno jejich zapamatování. Metoda sedmi kroků k presentaci nového lexému: 1. správně vyslovit slovo, 2. vysvětlit význam (sémantizace), 3. opakování po učiteli, 4. presentace písemné formy, 5. přečtení slova, 6. procvičování slova ve větě, 7. opisování slova (grafomotorika podpoří uložení slova).⁸⁰

Sémantizace je seznámení s věcným významem. Žákům můžeme význam zprostředkovat buď překladově, použitím zprostředkovacího jazyka, popř. přeložením do mateřštiny žáka či jiného jazyka, kterému rozumí, nebo bezpřekladově, tedy opisem nebo demonstrací. Překladová sémantizace se doporučuje používat u slov s obtížně definovatelným významem, např. abstrakta, termíny, synsémantická slova. Překladová sémantizace je časově méně náročná než sémantizace bezpřekladová, ve vyučovacím procesu bývá efektivnější, když ale na význam přijde žák bezpřekladovou cestou. Měli bychom nejprve využít možnosti bezpřekladové, pokud tato metoda selže, význam objasníme překladem. Význam lze vyjádřit bezpřekladově, a to buď neverbálně (ukázat obrázek, předmět, nakreslit schéma, pantomimou, zvuky, ...) nebo verbálně opisem významu (definice, parafráze, ...), vyjádřením paradigmatických vztahů (antonyma, synonyma, hierarchizace, řady slo ap).

Při bezpřekladové metodě můžeme slovní zásobu demonstrovat reálně nebo vizuálně. Demonstrace (znázornování) se hodí spíše pro začátečníky, pro pokročilejší to není efektivní metoda, a navíc některá slova nelze demonstrovat (např. abstrakta). Je třeba kontrolovat správnost pochopení demonstrace (např. obrázek růže - zapsal si žák květina nebo růže). Dále lze význam vysvětlit pomocí uvedení slova do kontextu. Kontext musí být pro žáky pochopitelný a dostatečně určující. Důležité je zapojení nového slova do logických vztahů, uvedením definice, nadřazených a podřazených pojmů, analogie, srovnání. Nevýhody bezpřekladové metody jsou následující: žák význam pouze odhaduje,

⁷⁹BENEŠ, Eduard a kol, 1970. Metodika cizích jazyků. Praha: SPN. S. 112 - 112.

⁸⁰JANÍKOVÁ, Věra, 2005. Osvojování cizojazyčné slovní zásoby. Brno: MU. S. 99 - 100.

sémantizace může být nespolehlivá, tato metoda je časově náročná, obtížná pro slabší žáky, její náročnost se zvyšuje, pokud je prezentována bez názorné demonstrace.

Cílem **procvičování** je upevňování látky až do stádia její automatizace, kdy se její užití stalo pro žáka návykem. Žák musí být schopen lexikum používat při řečových cvičeních, v jazykových prokazuje jen částečnou automatizaci. Užitečné je osvojovat celá slovní spojení. Pracovat by se nemělo s izolovanými slovy. Žák si musí osvojit výslovnost, pravopis, gramatiku i sémantiku nového výrazu. Každé flektivní slovo má být gramaticky aktivizováno.

Upevnění a automatizace probíhá také prostřednictvím opakování. **Opakování** by mělo probíhat spirálovitě, opakujeme starší slovní zásobu i tu aktuální. Ze staré látky se vybírá to obtížnější, z novější látky lze uvést víc příkladů, protože studenti ji mají čerstvě v paměti. Správně volenými opakovacími cvičeními látku systematizujeme. Ukázalo se, že nejúčelnější je zopakovat probrané učivo po několika minutách a pak během hodiny ještě třikrát. Výzkumy paměti ukazují, že za 20 minut zapomeneme 30 - 40 %, za jeden den 50 - 60 %, za týden 70 - 75 %, za měsíc 80 %. Při opakování nevybíráme rozsáhlý úsek, střídáme metody, neopakujeme již upevněné. Je lepší opakovat 20 minut každý den, než dvě hodiny jednou týdně. Novou látku opakujeme po několika hodinách, následující den, po jednom týdnu, po měsíci a po půl roce. Žáky **testujeme** stejnými typy cvičení, která znají z předchozích fází osvojování slovní zásoby. Metoda překladu izolovaných lexikálních jednotek se nedoporučuje.⁸¹

Typologii lexikálních cvičení na příkladech německého jazyka nalezneme v publikaci Věry Janíkové Osvojování cizojazyčné slovní zásoby na stránkách 143-166. Lze je použít jako inspiraci pro přípravu cvičení v češtině pro cizince.

---

⁸¹ JANÍKOVÁ, Věra, 2005. Osvojování cizojazyčné slovní zásoby. Brno: MU. S. 100 - 109.

4. Prezentace slovní zásoby v současných učebnicích češtiny pro cizince

4.1 Výukové materiály

Volba vhodných výukových pomůcek může celý proces učení usnadnit. Pomůcky dělíme na textové, předmětné, obrazové a grafické, zvukové, audiovizuální a na multimediální. Hlavním výukovým materiálem je učebnice. Je to důležité vodítko především pro žáka, najde v ní oporu při svém postupu učení, ale vychází z ní i učitel při koncepci vyučování, při výběru metod a strategií. Výukový proces je prostřednictvím učebnice systematizován, učivo je vybráno a uspořádáno. Účinnost výukového materiálu ovlivňují 3 faktory, **kvantita**, tedy rozsah učiva, **čas**, tedy počet vyučovacích hodin a jejich frekvence, a **kvalita**, což je úroveň žákových schopností. Učebnice a další výukové materiály zprostředkovávají mimojazykovou skutečnost, tedy ilustrují, znázorňují látku. Jejich obsah má motivační a aktivizační funkci. Z toho vyplývá, že hlavními funkcemi jsou **prezentace** (uvedení látky), **stimulace** (podněcování žákovy reakce a aktivity) a **motivace** (vyvolání žákovy zájmu). Učebnice (stejně tak i další výukové materiály) musí být vybrány tak, aby odpovídaly požadavkům cílové skupiny a aby jejich použití vedlo ke splnění učebního cíle. Jejich použití nesmí být samoúčelné.⁸²

Jazyková učebnice se zpravidla dělí do jednotlivých lekcí, které jsou tvořeny podle tématu komunikačního a mluvnického. Lekce má buď uváděcí nebo opakovací charakter. Lekce jedné učebnice mívají stejnou strukturu, většinou je na textovém příkladu uvedeno komunikační téma, text zpravidla obsahuje i gramatické a syntaktické jevy, které jsou v lekci vysvětleny a procvičeny v dalších příkladech. Systematizováno a fixováno je jak téma lexikální, resp. komunikační, tak téma mluvnické. Tematický celek může být rozdělen do více lekcí, nebo je mu věnována jedna lekce. Moderní komplexní učebnice bývá doplněna klíčem a přepisem poslechových textů, slovníčkem k jednotlivým lekcím, přehledem gramatiky, pracovním sešitem (cvičebnicí s upevňující a rozšiřující látkou), poslechovým, audiovizuálním a multimediálním materiálem a metodickými pokyny.⁸³

Vedle učebnic existují také jazykové příručky. Jsou jimi přehledy gramatiky, slovníky, cvičebnice, čítanky zjednodušené beletrie, konverzační příručky, zpěvníky, sbírky jazykových her, výukové publikace zaměřené na frazeologii, časopisy⁸⁴ pro studenty cizího jazyka.

⁸²HENDRICH, Josef a kol., 1988. Didaktika cizích jazyků. Praha: SPN. S. 394 - 397.

⁸³HENDRICH, Josef a kol., 1988. Didaktika cizích jazyků. Praha: SPN. S. 397 - 400.

⁸⁴Pro studenty češtiny vychází jednou za tři měsíce praktický časopis Ahoj. Přináší aktuální články a témata, texty bývají doplněny cvičeními většinou lexikálními, nalezneme zde také rozhovory, historická a kulturní témata. Více viz <https://www.casopis-ahoj.cz/>.

Předmětné pomůcky jsou různé materiály, na kterých znázorňujeme prezentaci učiva. Mohou to být věci reálně používané nebo modely. Jsou velmi rozmanité, představují věci, které žáka obklopují, musí je pojmenovávat, manipulovat s nimi, dále věci, které přinese učitel (modely, hračky, plakáty, autentické materiály - vstupenky, jízdenky, mapky, propagační materiály, časopisy, formuláře, pohlednice, obaly od potravin...).⁸⁵

Výukovým materiálem jsou také obrázky. Jsou součástí učebnic, ale mohou být i samostatnou předmětnou pomůckou. Obraz může ilustrovat text, usnadňuje porozumění, znázorňuje slovní zásobu, lze k němu vymýšlet otázky, vést nad ním dialog, různě jej popisovat, vyprávět (reprodukovat) podle něho text. Pomocí obrázku můžeme procvičovat monolog (popis, asociace, vymyšlení příběhu) i dialog (rozhovor nad obrázkem, otázky k obrázku). V současnosti se pro práci s obrázky používá počítačové techniky. Obraz je promítán dataprojektorem nebo na interaktivní tabuli, obrázek lze (např. pomocí bezplatného nástroje malování) různě popisovat a upravovat, je možné využít animací a grafických nástrojů. K dispozici máme internetové aplikace určené přímo k vytváření didaktického materiálu a lze je využít i pro práci s obrazovým materiálem (viz kap. 5).⁸⁶

Audiovizuální média (filmy, klipy, reklamy) považujeme také za vhodný doplněk výuky, potažmo učení se. Sledujeme v nich přirozené použití jazyka, spojení obrazu s poslechem působí na více smyslů a zapamatování nového jazykového kódu usnadňuje. V současnosti je můžeme čerpat z dostupného bezplatného internetového materiálu, k dispozici máme také videoarchiv České televize a archivy různých internetových televizí, např. Stream.cz, Mall.tv, popř. lze využít i stránky s archivy komerčních televizních stanic. Poslechové materiály jsou součástí každé komplexní učebnice, bývají zaznamenány na přiloženém kompaktním disku. Kompaktní disk je v současnosti poměrně nepraktické médium, poslechová cvičení proto nacházíme v online podobě na internetových stránkách doplňujících učebnici. Poslech lze doplnit také autentickými materiály. Najdeme je například ve volně dostupné nabídce v archivu Českého rozhlasu, využít můžeme také You Tube videí.

Zařazovat do výuky a učení se cizímu jazyku práci s autentickými videi a audii je prospěšné, jestliže to není samoučelné. Aktivita musí být správně připravena, je vybrán vhodný materiál ilustrující řečové nebo jazykové téma, tento materiál pak musí být vhodně didaktizován (doplňování textu, otázky k textu, vyhledávání a třídění sl. zásoby, reprodukční cvičení...).

⁸⁵HENDRICH, Josef a kol., 1988. Didaktika cizích jazyků. Praha: SPN. S. 400 - 406.

⁸⁶HENDRICH, Josef a kol., 1988. Didaktika cizích jazyků. Praha: SPN. S. 407 - 413.

4. 2 Zhodnocení dostupných komplexních učebnic

V následující kapitole budou představeny současné učebnice češtiny pro cizince, které budou zhodnoceny především po stránce prezentace slovní zásoby. Pro výběr učebnic k hodnocení byla zvolena následující kritéria: 1. učebnice je **určena dospělým**, 2. musí být **aktuální a dostupná**, tzn. ne více než 10 let stará, 3. musí být **komplexní** (cílí na všechny řečové dovednosti a zabývá se všemi jazykovými rovinami v běžných komunikačních situacích, tzn. učebnice oxfordského typu), 4. je vystavěna na **komunikační metodě**, 5. skládá se z **učebnice a cvičebnice** (má dostatek materiálu k upevnění a automatizaci látky), 6. je určena úrovni **A1 - A2** SERR, 7. zprostředkovacím jazyk je buď **angličtina, popř. je bez** zprostředkovacího jazyka, 8. jedná se o učebnici **češtiny pro cizince**, nikoli o učebnici češtiny jako cizího jazyka, 9. učebnice musí mít **univerzální** použití, tzn. být vhodná pro samouky, pro individuální i hromadnou výuku, 10. učebnice je zaměřena na běžné životní situace nebo na pracovní témata. Těmto kritériím odpovídají 4 tituly, **Česky krok za krokem 1** autorky Lídy Holé, **Čeština pro cizince A1 a A2** autorek působících na ÚJOP UK Marie Boccou Kestránkové, Dagmar Štěpánkové a Kateřiny Vodičkové, dále učebnice **Czech it UP 1** od Terezy Švarcové a Jakuba Wenzela z Univerzity Palackého a publikace královéhradeckého Integrovaného centra pro cizince od Vladky Kopczykovej-Dobešovej **Žijeme v česku, umíme česky**. Každá učebnice bude představena, bude popsána její struktura a doplňky. Náhodně byla ze všech učebnic vybrána jedna lekce k podrobnějšímu zkoumání práce se slovní zásobou. Bylo určeno, že se bude jednat vždy o 7. kapitolu. V kapitole budou popsána komunikační a gramatická témata a prezentace slovní zásoby.

4. 2. 1 Český krok za krokem

Název	Česky krok za krokem 1
Autor	Lída Holá
Rok 1. vydání	2016
Nakladatelství	Akropolis
Počet lekcí	24
SERR	A1 (1. - 12. lekce) Seznamujeme se;Kdo je to; Jídlo a pití; Moje rodina; Kdy je to? Co jsi dneska dělal? Dům a byt; Plánujeme víkend; Lidské tělo; Místo, kde bydlíme; Na dovolené; Tradiční svátky A2 (12. - 24. lekce) Výmluvy a přání; Mluvíme o počasí; Technika a komunikace; Móda včera dnes; Stěhujeme se; Etapy života; Rodiče a děti; Vaříme a vážíme, Máme rádi zvířata; Mluvíme o práci; Kultura a my; Česko krok za krokem
El. verze	ano
Doplňky	2x CD s poslechovými cv. Příloha (gram. tabulky, klíč, libreta) Czechstepbystep.cz (poslechová cv. online, metodický list ke každé lekci, test ke každé lekci, výukový plán na 264 hodin, abecední slovník) Online materiály bez vztahu k učebnici (online cvičení, pomalu čtené zprávy, gramatické plakáty, plakáty se sl. zásobou aj.) Pracovní sešit A1(kupuje se zvlášť) Pracovní sešit A2 (kupuje se zvlášť)
Klíč	ano
Jaz. mutace	aj, rj, nj, ukrj
Navazující učebnice	Česky krok za krokem 2 (úroveň B1)
Formát	230 x 290 mm (velký)
Počet stran	204 s. + 56 s. příloha (gramatika, libreta, klíč)
Hmotnost	624 g učebnice, 675 g pracovní sešit
Cena:	649 Kč učebnice, 249 Kč pracovní sešit (1.-12. lekce), 249 Kč pracovní sešit (12.-24. lekce)

Česky krok za krokem je moderně zpracovaná učebnice plná přitažlivých barevných fotografií a ilustrací. Je to v současnosti nejprodávanější⁸⁷ učebnice češtiny pro cizince. Prvních 12 lekcí je věnováno žákům na úrovni A1, druhá polovina knihy je určena úrovni A2. Učebnice vychází ze starší, také velmi úspěšné, publikace nazvané New Czech Step by Step (2004). Gramatika je prezentována systematicky pomocí přehledných tabulek. Jména jsou dělena do 3 deklinačních skupin, což cizincům usnadní osvojení si deklinačního systému. Deklinace je uvedena na praktických příkladových větách. Grafické zpracování je moderní, velmi příjemné, užitečné a motivační. Učebnice je přehledná, dobře se v ní hledá. K učebnici lze využít dvou pracovních sešitů, každé úrovni je určen jeden. Výuku je možné doplnit i aktivitami s dalšími publikacemi autorky Lídy Holé a jejího týmu, například prací s texty adaptované prózy (Pohádky, A2; O pejskovi a kočičce, A1; Pražské legendy, A2; Brněnské legendy, A2; Halina Pawlowská: Košík plný milenců a jiné povídky, B2; Petr Šabach: První láska a jiné povídky, B1; Jan Neruda: Povídky malostranské, B1; Staré pověsti české a moravské, B1), dále publikací Jazykové hry a aktivity pro výuku češtiny A1. Doporučujeme používat také čtyřstránkový přehled Česká gramatika v kostce. Přípravu vyučovacích hodin usnadní materiál dostupný na doprovodných internetových stránkách czechstepbystep.cz. Najdeme zde velmi praktický výukový plán (syllabus) vytvořený na 264 hodin přímo k práci s učebnicí. Je možnost vytisknutí výukových plakátů věnujících se gramatice. Ke každé lekci je udělaný metodický manuál, ve kterém jsou k nalezení doplňkové materiály pro realizaci různých rozšíření výuky, např. obrázky (pexeso, skládačka, přiřazování obrázků-slovo), tabulky a schémata k různým hrám, mluvním a písemným cvičením (tabulky, křížovky, doplňovačky ap.). Na konci jednotlivých metodických manuálů je kontrolní test k dané lekci ve formě otázek s výběrem odpovědi.

Lekce v učebnici Česky krok za krokem mají následující strukturu: komunikační téma se otevírá pomocí dialogu s žákem a prací s úvodním poslechem nebo textem, průběžně je pomocí tabulek představena potřebná gramatika. Komunikace i gramatika jsou procvičovány různorodými cvičeními, velmi často za použití obrázků a fotografií. Hlavnímu tématu komunikačnímu a gramatickému se věnují první stránky lekce. Souvisejícímu podtématu je pak věnována dvoustrana na konci lekce, někdy kapitola obsahuje více podtémat. Každá lekce je ukončena sekcí slovní banka, což je ilustrovaná,

---

⁸⁷ Informaci uvádí Lída Holá v úvodu doprovodných internetových stránek. Viz <https://www.czechstepbystep.cz/>.

nejdůležitější slovní zásoba dané lekce. Jedná se zpravidla o 15 vytčených, nejdůležitějších slov lekce (v manuálu najdeme tyto fotografie k vytisknutí jako pexeso).

Publikace Lídy Holé Česky krok za krokem se mně osobně velmi pozitivně osvědčila při výuce dospělých cizinců na kurzech individuálních i skupinových. Její použití je příjemně intuitivní. Učivo je systematicky strukturované. Učebnice má atraktivní grafiku, která je navíc praktická, takže se v ní snadno orientujeme. Výuku usnadňuje kvalitní obrazový materiál, který učebnice nabízí. Je poskytnuta řada poslechových cvičení přinášejících přirozenou (většinou dialogickou) situaci. Texty poslechů i článků v učebnici jsou přirozené a dobře ilustrují komunikační situaci. Začínající učitel ocení doprovodný didaktický materiál, který mu pomůže vyučování sestavit. Z nevýhod učebnice zmíním chybějící výpis slovní zásoby k jednotlivým lekcím. Dospělí takovýto "slovníček" často vyžadují k usnadnění konkretizace důležitých výrazů. Slovní zásoba k zapamatování je přinášena prostřednictvím cvičení s obrázky, pomocí poslechů situací a různých souvislých textů. Je na žákovi, aby neznámou sl. zásobu sám vyhledával a zaznamenával (učitel jej k tomu samozřejmě vede). Ze slovní zásoby je vytčeno vždy jen 15 slov na konci kapitoly (podstatných jmen nebo sloves), ale slovní zásoba potřebná ke zvládnutí lekce je podstatně větší. Učebnice podle mého názoru nepřináší dostatečný počet cvičení se souvislým textem. Doporučuji práci s texty doplňovat autentickými materiály, které pro začátečníky zjednodušíme, a vymyslíme k nim vhodné aktivity. Jako doplnění můžeme vybrat materiály z dalších učebnic. Také počet cvičení vybízejících k produkci souvislého psaného textu není dostatečný, opět je na učiteli, aby takové úkoly sám doplnil.

4. 2. 2 Čeština pro cizince A1 a A2

Název	Čeština pro cizince A1 a A2
Autor	Marie Boccou Kestřánková, Dagmar Štěpánková, Kateřina Vodičková
Rok 1. vydání	2017
Nakladatelství	Edika
Počet lekcí	12
SERR	A1 (1. - 5. lekce) Pozdravy; Seznamování, představování; Návštěva; Nakupování; Město A2 (6. - 12. lekce) Můj den; V restauraci; Na poště, v bance, ve škole, na studijním oddělení; U lékaře; V hotelu; Policie; Kultura
El. verze	ne
Doplňky	CD s poslechovými cv. Cvičebnice Metodika (pdf) Slovní zásoba k lekcím čj, aj rj (pdf) 3 videa (mp4)
Klíč	ano
Jaz. mutace	-
Navazující učebnice	Čeština pro cizince B1 Čeština pro cizince B2
Formát	165 x 225 mm (menší)
Počet stran	571 s. učebnice + 178 s. cvičebnice
Hmotnost	1 034 g učebnice, 365 g cvičebnice
Cena:	690 Kč učebnice včetně cvičebnice

Tato publikace je určena dospělým a dospívajícím žákům, kteří se připravují k certifikovaným zkouškám. Dílo se skládá z učebnice, přinášející látku běžných komunikačních situací a k nim potřebnou gramatiku, a ze cvičebnice, která je zaměřená na její upevnění a dále na cvičení písemné produkce. Učebnice obsahuje látku až do úrovně

A2 s tím, že poslední dvě lekce převyšují tuto úroveň. Aby se žáci mohli dobře připravit na zkoušky, jsou jim předkládána typově stejná cvičení, jaká by řešili při certifikovaných testech. Certifikované testování jazykové úrovně cizinců v ČR je organizováno Ústavem jazykové přípravy Univerzity Karlovy, autorky učebnice přímo na tomto ústavu působí. Učebnice je vhodná i pro samouky anebo individuální nebo skupinové jazykové kurzy zaměřené na běžné použití jazyka. Látka obsažená v lekcích je poměrně náročná, učitel však nemusí využívat její celé šíře. K učebnici si vyučující může stáhnout metodická doporučení. Je vytvořen slovníček výrazů a frází ke každé jednotlivé lekci s překladem do angličtiny a ruštiny. Učebnice obsahuje prospěšná systematická cvičení k nácvičení výslovnosti. Můžeme také stáhnout 3 výuková videa. Učebnice využívá divadelních metod k rozvoji řečových schopností a dovedností (metoda jevištního tvaru) a nemá zprostředkovací jazyk. Nenalezneme v ní shrnutí gramatiky. Lze najít klíč ke cvičením a libreta poslechů.

Lekce mají vždy stejnou strukturu, jsou děleny do sekcí minidialogy, což jsou poslechy dialogických cvičení, které uvádějí komunikační téma, ilustrují jej, přinášejí základní fráze a následně trénují mluvení. Následuje sekce slovní zásoba, která přináší vytčené výrazy a fráze a poté je procvičuje v sémantizačních a systematizačních cvičeních. Sekce dialogy prezentuje induktivně gramatické jevy, lze je použít jako čistě poslechové texty nebo jako texty určené ke čtení s upevňovacími cvičeními. Sekce gramatika přináší systematický pohled na gramatické problémy, které jsou znázorněné přehlednými tabulkami s vhodnými typickými příklady. Následují upevňovací gramatická cvičení, včetně tzv. drilových. Další dva oddíly trénují řečové dovednosti čtení a dále poslech. Obě sekce jsou ukončeny produktivními cvičeními na psaný a mluvený projev. Následuje sekce zopakujte si, ve které se žáci vrací ke gramatickým jevům z předchozích kapitol. Předposlední část lekce se věnuje výslovnosti, poslední část je nadstavbová a přináší témata z českých reálií. Vyučující nemusí využívat všechny sekce a cvičení v nich, volí je do výuky dle cílové skupiny a jejich výukových cílů. Jedna sekce by měla být zvládnuta za 90 minut výuky. Sekce se ale nemusí procházet postupně, vyučovací hodinu z nich můžeme seskládat.

Učebnice je vhodná především pro Slováky, zkušené studenty flektivních jazyků, falešné začátečníky a mladé nadané studenty, kteří se připravují ke zkouškám, protože její obsah je dosti obtížný. Běžní úplní začátečníci by z její náročnosti mohli být frustrováni. Cvičení jsou ale založena spíše na textech (čtecích a poslechových) než na obrazovém

materiálu (na rozdíl od CKZK 1). Slovní zásoba je sémantizována pomocí zajímavých a náročných úloh třídících, doplňovacích, přiřazovacích a následně produkčních. Tematickou slovní zásobu nacházíme i ve cvičeních upevňujících gramatiku. Rovnoměrně jsou procvičeny všechny jazykové dovednosti. Zmíním také to, že se s učebnicí nepracuje moc pohodlně. Má malý formát, je silná a drží špatně otevřená, je poměrně těžká, manipulace s ní je nesnadná. Učebnice nemá zvláště zajímavý obrazový materiál, v převážné většině nacházíme černobílé ilustrace. Grafika je očekávatelná a praktická. Kniha působí poněkud nudně a náročně, těžkopádně, nemotivačně. Pokud ji učitel zvolí jako hlavní učebnici, měl by hodiny ozvláštňovat použitím různých barevných obrázků, videí a dalších autentických materiálů. Doporučuji učebnici k individuální výuce, dále náročným žákům a žákům připravujícím se na zkoušky.

4. 2. 3 Czech it UP

Název	Czech it UP 1
Autor	Tereza Švarcová, Jakub Wenzel
Rok 1. vydání	2020
Nakladatelství	Univerzita Palackého v Olomouci
Počet lekcí	10
SERR	A1 Dobrý den!; Co rádi děláte?; Co si dáte?; Kde je to?; Máš dnes nějaké plány?; Žijete zdravě?; Jak se tam dostanu?; Jak jste se měli?; Kam pojedeme na výlet?; Čteme, procvičujeme, opakujeme
El. verze	ne
Doplňky	Cvičebnice Audio (mp3) Videa (mp4) Libreta
Klíč	ne
Jaz. mutace	-
Navazující učebnice	Czech it UP 2 (A2 - zatím nevyšlo) Czech it UP 3 (B1 - zatím nevyšlo) Czech it UP 4 (B2) Czech it UP 5 (C1)
Formát	215 x 250 mm (střední)
Počet stran	159 s. učebnice + 68 s. cvičebnice
Hmotnost	428 g učebnice, 182 g cvičebnice
Cena:	648 Kč učebnice včetně cvičebnice

Na konci roku 2020 se na trhu objevila velmi pěkná svěží učebnice z dílny olomoucké univerzity vtipně nazvaná Czech it UP. Jedná se o jednojazyčnou sérii učebnic češtiny pro cizince. Série zatím není kompletně vydána, existují jenom verze pro úroveň A1, B2 a C1. Dle autorů jsou učebnice koncipovány podle oxfordského stylu moderních učebnic. Učebnice je určena širokému publiku dospělých uživatelů, používat ji prý mohou samouci i žáci v hromadné výuce. Je dělena do 12 lekcí. Podle mé zkušenosti lze jednu

lekcí projít se zdatnými žáky v průběhu dvou, maximálně tří devadesáti minutových lekcí. K učebnici existují doplňkové internetové stránky, na kterých nalezneme audia a videa k výuce a jejich transkripci.

Lekce mají vždy podobnou strukturu. Lekce začíná několika obrázky uvádějícími komunikační téma. Mohou posloužit k otevření tematické diskuze, ilustrují slovní zásobu a uvádějí komunikační situaci. Lekce jsou děleny do položek čtení, gramatika, poslech, video, řeč, psaní slovní zásoba a shrnutí. Z toho je patrné, že činnosti a cvičení v nich jsou členěny především dle řečových dovedností. Lekce obsahují vhodné přirozené texty. Často je zařazována práce ve dvojicích nebo ve skupině. Cvičení nejsou náročná, ale přesto jsou efektivní. Část shrnutí přináší hodnocení dosažení výukových cílů a vždy dva obrázky ilustrující české frazeologismy. Hodnotící tabulku považují za přínosnou, žák si díky ní může uvědomit, na čem ještě musí zapracovat.

Učebnice je podle mého názoru vhodná pro skupinovou výuku, méně vhodná je pro samouky, protože neobsahuje klíč ke cvičením, ani podrobně vysvětlenou prezentaci gramatiky. Je to kniha graficky přitažlivá, velmi čistě, přehledně a zároveň jednoduše zpracovaná. Uživatelsky je dílo příjemné, nepraktické je pouze to, že učebnice nemá lesklý omyvatelný povrch desek, takže se může snadno zašpinit. Nedostatky spatřuji v malém počtu předkládaných fixačních úloh. Učebnici je třeba doplňovat cvičeními z ostatních učebnic, především cvičeními gramatickými. Výslovnosti v učebnici není věnováno příliš pozornosti, aktivity k jejímu upevnění je tedy také třeba doplnit. Je škoda, že publikace nemá metodickou příručku, vytčenou slovní zásobu k lekcím, testy a hlavně klíč ke cvičením. Klíč nenacházíme ani u cvičebnice.

4. 2. 4 Žijeme v Česku, umíme česky

Název	Žijeme v Česku, umíme česky
Autor	Vladka Kopczyková - Dobešová, Jesse Gersenson
Rok 1. vydání	2013
Nakladatelství	Aladin Agency
Počet lekcí	20 lekcí + 4 tematické lekce, Kdo je kdo? Co je co?; Seznámení, představení; Vzhled, vlastnosti, záliby; Volný čas; Jdeme nakupovat; Domácí práce; Na výletě; Moje sestra Alena; Vymýšlíme příběh; Podzimní nálady; Aleniny narozeniny - rodinná oslava; Den plný soutěží; Důvěrná chvílka; Co by, kdyby; Zkouškové období; Potíže s internetem; Jak se řeší dilema; Jak hledat práci; Na venkově; Strašidelné příběhy; Prohlídka Prahy; Pozor na zloděje; Jdeme k lékaři; Věnné město - Hradec Králové
SERR	A1 - A2 (autorka uvádí A1 až B1)
El. verze	ne
Doplňky	CD Pracovní sešit (kupuje se zvlášť)
Klíč	ano
Jaz. mutace	aj, viet., šj, rj
Navazující učebnice	-
Formát	209 x 297 mm (velký)
Počet stran	200 s. učebnice + 80 s. cvičebnice
Hmotnost	620 g učebnice
Cena:	249 Kč učebnice, 59 Kč pracovní sešit

Učebnice Žijeme v Česku, mluvíme česky vznikla na základě potřeb Integrovaného centra pro cizince. Věnuje se klientům začátečníkům, přináší základní slovní zásobu úrovně A1, objeví se v ní přibližně 2000 výrazů. Učebnice je doplněna samostatným pracovním sešitem. Kniha existuje v anglické, vietnamské, španělské a ruské verzi. Dílo je poněkud chaotické a nesystematické, což můžeme vnímat od jeho prvních stránek.

Gramatika je prezentována víceméně přehlednými tabulkami, pravidla ale nejsou blíže vysvětlena. V některých lekcích se najednou objeví příliš velké množství gramatické látky. Například celé deklinační paradigma středního a ženského rodu najdeme již v 5. lekci a předchází mu úloha požadující analýzu souvislého textu s vydělením feminin a neuter a s určením jejich pádu. Hned lekce šestá přináší celé paradigma množného čísla, včetně mužského rodu životného. Lekce nemají ucelené komunikační téma. Nazývají se podle nadpisu textu prvního cvičení, po něm následuje gramatická tabulka a dále už se objevují gramatická cvičení, která jsou tvořena příklady, jež nevyužívají tematické ukotvení. Někdy je u výchozího textu tabulka s vytčenou sl. zásobou, jindy ne. Výchozí text je vždy opatřen nahrávkou. Výchozí texty mívají dialogickou povahu, souvislé monologické texty se v knize téměř nevyskytují. Slovní zásoba potřebná k tématu lekce není dostatečně procvičena.

České reálie jsou zmiňovány zřídka. Co jistě mezi cvičeními upoutá pozornost a není k nalezení v žádné jiné učebnici češtiny pro cizince, jsou české lidové a dětské písničky. Jedná se o milý kulturní prvek, ovšem je škoda, že ne vždy je s písničkou dál didakticky pracováno. Většinou je zkrátka jen uvedena a pak už je na učiteli, jestli k ní připraví další aktivity. Lidové písně sice zná každé malé dítě a mohlo by se zdát, že jsou jednoduché, ale opak bývá pravdou. Obsahují většinou zastaralou slovní zásobu, historismy, je třeba na to žáky upozornit. Písničky jsou určitě vítaným aktivizačním prvkem. Grafika knihy je jednoduchá a nezajímavá, zastaralá. Učebnice obsahuje barevné kreslené obrázky, které jsou u některých cvičení velmi smysluplné, nicméně kniha díky nim působí dětsky a pro dospělého není vizuálně moc přitažlivá. Ve 2. vydání z roku 2017 se nachází tiskařská chyba - označení lekcí na zápatí stránek je o jednu lekci posunutě.

Knihu nedoporučuji jako výchozí učební dílo pro samouky ani pro skupinové kurzy. Dílo bylo zařazeno ke zhodnocení, protože z něho můžeme vybírat užitečná a přínosná cvičení, kterými lze doplnit výuku vedenou podle jiné publikace. Najdeme zde povedená produktivní cvičení, drilová cvičení, cvičení zaměřená na slovní zásobu (popř. gramatiku) s použitím obrázků. V knize najdeme také různé křížovky a rébusy. Některé tabulky dobře shrnují gramatické téma. Didakticky využít se dají i publikované písničky a říkadla, nicméně zařazovala bych je tak, aby ilustrovaly konkrétní lexikální nebo gramatické jevy, popř. rozvíjely některou z řečových dovedností.

4.3 Závěry hodnocení

Z výše uvedených rozborů vyplývá, že nejvhodnější současnou učebnicí češtiny pro cizince je Český krok za krokem. Pro náročné (nadané) klienty pak zvolíme publikaci Čeština pro cizince A1 a A2. Pro kurzy s menší dotací hodin se hodí učebnice kratšího rozsahu Czech it UP. Učebnici Žijeme v Česku, umíme česky používáme jako zdroj doplňujících cvičení a aktivit, nevolíme ji jako hlavní učebnici, protože je nesystematická. V žádné z učebnic nebyly nalezeny dostatečné materiály pro cizince, kteří na našem území musí používat češtinu v pracovních situacích. Ve dvou dílech nacházíme v závěrečné části učebnice lekci věnovanou hledání práce, konkrétně ve 22. lekci učebnice Lídy Holé a v 17. lekci učebnice Vladky Kopczykové-Dobešové. Obě jsou věnované situacím spojeným s hledáním práce, nikoli s jejím vykonáváním. V ČKZK nacházíme práci s pojmy z pracovní smlouvy, práci s inzeráty, vytváření strukturovaného životopisu a téma pracovního pohovoru. Poslední stránka lekce sice přináší podtéma komunikace v zaměstnání, ale setkáváme se prostřednictvím tří velmi krátkých rozhovorů jen se situacemi z vyšších pracovních pozic (rozhovor ředitele a zaměstnance o špatně vyplněné faktuře, dovolení se vstupu do kanceláře kvůli sjednané schůzce nad finanční analýzou a dotaz na kolegu, zda by neopravil počítač), nikoli s tématy, která by mohla být použita někým z největší skupiny cizinců pracujících na našem území. Navrhla jsem tedy 6 tematických okruhů, které mohou rozšířit učební materiály o látku určenou pro tuto skupinu cizinců. Jak je patrné z tabulky č. 9, ke každému tématu jsou vytyčeny učební cíle řečové i jazykové a jsou k němu uvedeny zdroje vhodných autentických materiálů, ze kterých je možné sestavit vlastní doplňkové materiály. Doporučuji materiály připravovat a zařazovat tak, aby doplňovaly výuku koncipovanou podle hlavní používané učebnice. Je nepodstatné, se kterou hlavní učebnicí pracujeme. Probíráme-li se skupinou např. 7. lekci učebnice Czech it UP, tj. popis cesty, kam x kde, prepozice do x na, připravíme doplňkový materiál podle druhého tematického okruhu, konkrétně např. hledání cesty v areálu reálné firmy pomocí autentického plánu nebo hledání cesty do firmy pomocí Google Maps. Komunikační situaci pak trénujeme praktičtěji a zaměřeněji. V příloze této diplomové práce naleznete ukázky možného zpracování didaktických materiálů prvního tematického okruhu pro cizince pracující ve výrobě. V následující 7. kapitole jsou doporučení, získaná na základě osobních zkušeností, ke tvorbě doplňkových materiálů a ke koncepci hodin kurzu pro pracující.

Tabulka č. 9: Tematické okruhy slovní zásoby pro pracující ve výrobě

Tematické okruhy: slovní zásoba pro pracující ve výrobě			
Cíl: předat znalosti a dovednosti v pracovních komunikačních situacích			
Cílová skupina: operátoři ve výrobě, obsluha strojů, montéři, opraváři, nekvalifikovaní dělníci, lidé 18-65 let, především Ukrajinci, Poláci, Bulhaři, Rumuni, obyvatelé zemí bývalého Sovětského svazu (Gruzínci, Kazaši, Moldavci)			
Úroveň: A1, cílová úroveň A2			
téma	řečové dovednosti	jazykové dovednosti	autentické materiály
1. Kdo to je a co dělá?	představit sebe a druhé mluvit o své práci hodnotit práci popsat pracovní náplň popsat pracovní oděv a pomůcky	akuzativ genitiv instrumentál prézens ind.	YT videa obrázky nářadí prostředí firem zaměstnanců
2. Kde to je a co se tam dělá?	popsat firmu (kde co je, jak to vypadá, která oddělení se kde nacházejí) navigovat k cíli (kudy a čím se tam dostat) popsat vybavení firmy pojmenovat oddělení a říct, co se tam dělá mít přehled o významných českých firmách a produktech (název, co produkuje, kde sídlí, zajímavost) popis areálu a míst ve firmě (kde je vrátnice, brána, kantýna, šatna, výrobní hala, expedice..., jak to tam vypadá, jak se tam dostat). popis cesty v areálu firmy, popis cesty do práce, popis prac. místa (co tam je za vybavení , jaké stroje obsluhují, jaké přístroje a nástroje používám, co tam dělám)	lokál genitiv akuzativ pohybová slovesa adverbia místa a směru předložky místa a směru	plánek areálu reálné firmy google maps loga českých firem YT videa značky pro zakazy a příkazy

<p>3. Jídelna, šatna, ubytovna</p>	<p>praktické kom. sit. řešení obtíží v jídelně, v šatně a na ubytovně</p> <p>sl. zás. jídlo vybavení kantýny (nábytek, nádobí) komunikace v kantýně (s výdejem - umět říct co chci a kolik čeho chci; kom. s pokladní; s kolegy - fráze při jídle, vhodná témata) hodnocení pokrmů řešení potíží (něco se rozlije, rozbije a je to potřeba uklidit; něco není v pořádku s jídlem - studené, neosolené...)</p> <p>šatna popis vybavení činnosti v šatně popis prac. oděvu popis ochranných pomůcek řešení potíží (zapomněl jsem klíče a potřebuji otevřít skříňku, potřebuji nové oblečení - je mi malé, roztrhlo se)</p> <p>ubytovna popis vybavení (pokoj, budova) řešení potíží (s věcmi - rozbité topení, proleželá matrace, s lidmi - hluční sousedé, krádež)</p>	<p>sg x pl (kromě Ma, pl.) genitiv (různé f-ce) instrumentál (problém s, potíže s)</p> <p>modální slovesa zápor kondicionál (zdvořilost; pro zdatnější žáky)</p>	<p>autentické jídelní lístky z firem inzerát na ubytovnu článek o zločinu na ubytovně</p>
<p>4. Návody a instrukce</p>	<p>popis prac. postupu návody, instrukce ovládání strojů pomůcky (opakování a rozšíření) předávání instrukcí nebezpečí a zákazy</p> <p>popsat, co právě dělám poslat proces výroby rozfázovat děje rozumím instrukcím kolegy nebo návodu instruovat kolegu popsat obsluhu stroje</p>	<p>fázová slovesa časové spojky</p> <p>příslovce vyj. fáze (nejprve, potom, na konec, ...)</p> <p>imperativ, modální slovesa opisy imperativu (rozkazování indikativem, 1. os. pl., x 1. os. sg., 2. os sg.)</p>	<p>autentické návody k přístrojům, k postupu práce</p> <p>značky se zákazy a výstrahami</p>

	varovat před nebezpečím	tykání x vykání	
5. Popis pracovního dne	<p>popsat svůj pracovní den, co kdy dělám, co mám na sobě, co při tom používám, na co si dávám pozor (co nedělám), jak vypadá můj pracovní prostor, s kým spolupracuji.. jak vypadá noční, odpolední a ranní směna, čím se od sebe liší...</p> <p>umět říct, co jsem udělal, dělám a co budu dělat (minulost, vid)</p> <p>organizace pracovního roku - kdy je okurková sezona a kdy je nejvíc práce, kdy je celozávodní dovolená, jak probíhá vánoční večírek, firemní oslavy (rodinný den, sportovní den....)</p>	<p>hodiny, časové údaje</p> <p>datum</p> <p>vyjadřování frekvence, fází</p> <p>všechny slovesné časy</p> <p>vid dokonavý a nedokonavý (výsledek procesu a proces)</p>	<p>YT videa</p> <p>pozvánka na firemní den</p>
6. Pracovní řád, pracovní smlouva, zákoník práce	<p>rozumět typům smluv, pojímům ze smlouvy, legislativě</p> <p>umět se v práci omluvit (např. kvůli nemoci, kvůli zpoždění)</p> <p>u lékaře (fráze o potížích v kom. s lékařem, neschopenka, nemocenská, vstupní prohlídka, pracovní úraz)</p> <p>propuštění z práce - co dělat, legislativa</p>	<p>trpný rod (těžké)</p> <p>nominální styl (těžké)</p> <p>u lékaře (dvouobjektová slovesa - je mi špatně, bolí mi ucho, krvácí mi rána, teče mi krev z ...)</p> <p>dativ</p>	<p>autentické pracovní smlouvy, pracovní řády, osobní dotazníky</p> <p>zaměstnavatele, formuláře úřadu práce, formuláře pojišťovny</p> <p>recept od lékaře neschopenka</p> <p>zákoník práce (těžké)</p>

5. Praktická doporučení k výuce pracujících cizinců

V kapitole jsou uvedeny tipy na realizaci výuky dospělých (pracujících) žáků s odlišným mateřským jazykem. Doporučení vycházejí z mé osobní zkušenosti, kterou jsem načerpala při vedení kurzů ČC pro pracující s dlouhodobým pobytem v ČR v plzeňské pobočce Organizace pro pomoc uprchlíkům. Od podzimu roku 2018 do konce roku 2020 jsem lektorovala 16 kurzů, každý s dotací 90 vyučovacími hodinami, kterými prošlo 52 osob. Jednalo se o kurzy skupinové, párové a individuální. Skupiny byly tvořeny 4 nebo 6 osobami. Národnostně převládali obyvatelé Ukrajiny (37 osob), z dalších národností byli zastoupeni Rusové (2 osoby), Bělorusové (2 osoby), Moldavci (3 osoby), Gruzínci (2 osoby), Syřané (2 osoby), po jedné osobě pak občané Mongolska, Filipín, Indonésie a Venezuely. Věkové rozpětí žáků bylo 21-62 let, nejčastěji byli zaměstnaní jako operátoři výroby, pouze jedenáct z celkového počtu pracovalo v jiném odvětví (gastronomie - 2 osoby, stavebnictví, zdravotnictví, administrativa - 3 osoby, služby - 4 osoby, IT). Na jaře 2020 a na podzim 2021 kurzy probíhaly online, kontaktní výuka byla přerušena z důvodu opatření proti koronavirové pandemii.

5. 1. Odborná podpora

Začínající lektor češtiny pro cizince potřebuje odbornou podporu. Může ji najít na stránkách MŠMT nebo na metodické portálu RVP organizovaném Národním pedagogickým institutem (NPI), popř. přímo na stránkách NPI. Dají se zde nalézt metodická doporučení, výukové materiály, články o specifikách žáků s odlišným mateřským jazykem. Jedná se o materiály týkající se především školního vzdělávání, ale informace a výukové materiály využijeme i v kurzech pro dospělé.

Pro obor výuky dospělých cizinců je dobré využívat stránky Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka. Tato organizace zprostředkovává výměnu zkušeností z oboru, sdružuje lektory, přináší nové tematické publikace, organizuje semináře a setkání vedoucí ke zdokonalení metod a didaktických postupů, vydává sborníky odborných publikací. Najdete zde velké množství užitečného materiálu od odkazů na diplomové a odborné práce na téma výuky ČC, přes didaktické příručky s pracovními listy, až po odkazy na nové učební aplikace, pomůcky a metody. Asociace také nabízí služby své knihovny.

Vyučujícím velmi doporučuji stát se členem a získat tak přístupy ke všem materiálům, které jsou zde poskytovány.

Dalším výborným zdrojem jsou stránky neziskové organizace META, o. p. s., což je organizace poskytující výukové služby migrantům a jejich rodinám (doučování dětí, příprava na přijímací zkoušky, kurzy češtiny jako druhého jazyka, konverzační klub, příměstské tábory pro děti, sociální poradenství aj.). Zcela zdarma se zde dají stáhnout odborné publikace k metodice výuky češtiny pro cizince.

Cenné metodické rady k výuce ČC lze získat také z internetových stránek Czechstepbystep.cz autorky učebnic Lídy Holé.

5.2 Orientace na žáky

Aby byla výuka úspěšná, musí být přizpůsobena žakovým potřebám. Je nutné počítat s tím, že dospělí často potřebují více času k osmělení a že hůře navazují přátelské kontakty. Aktivitu, při které je potřeba vystupovat z komfortní zóny proto zařazujeme, až když je skupina sžitá. Vyhýbáme se tabuovým tématům, zajímáme se o kulturní zvyky původních zemí frekventantů kurzu a o tamní historicko-politickou situaci. V kurzech pro pracující většinou najdeme účastníky z kulturně blízkých zemí, může se ale stát, že bude přihlášen někdo ze vzdálenější kultury, a pak je potřeba počítat s respektováním a dodržováním specifických kulturních projevů.⁸⁸

Dospělí se velmi často bojí cizí jazyk používat, protože se stydí udělat chybu, mají strach z neúspěchu v komunikaci. Měli bychom jim dát co nejvíce prostoru k aktivnímu použití jazyka na kurzu a snažit se dodat jim sebevědomí k překonání tohoto studu. Musíme žáky přesvědčit, že úspěšně komunikovat se dá i s chybami, které postupem času odezní. Látku vyučujeme v menších dávkách, aby se ji studenti zvládli naučit a pocítili tak velmi potřebný studijní úspěch. Obsah volíme praktický dle potřeb konkrétních

---

⁸⁸V publikaci AUČCJ Výuka azytantů a osob s mezinárodní doplňkovou ochranou – Zkušenosti z let 2011–2015 se dočteme o specifikách výuky osob muslimského vyznání. Je třeba respektovat jejich náboženské projevy, umožnit jim vykonávání modliteb, chápat jejich únavu v období ramadánu. Některé ortodoxní skupiny muslimů nesmí poslouchat hudbu, není vhodné zadávat jim práci se seznamovacími inzeráty, zvolit jako občerstvení želé bonbony a další vepřové pokrmy a pochutiny. Osobně jsem se při výuce setkala se třemi žáky muslimského vyznání. Se všemi jsem měla dobrou zkušenost. Jednalo se o mladou Indonésanku provdanou za Čecha, padesátiletou syrskou novinářku a syrského studenta, pracujícího v IT oboru. Nikdo z nich neměl výrazné náboženské projevy, ženy nechodily zahalené. Ramadán dodržovali všichni, únava na nich byla poznat, ale výuku to nijak nenarušilo.

komunikačních situací, do kterých žáci dané skupiny vstupují (musíme na začátku kurzu zjistit, co se konkrétně potřebují naučit). Mluvený projev studenta opravujeme vždy až potom, co domluví, nepřerušujeme jej. Když jsou ve skupině vytvořeny osobnější vztahy, můžeme zařadit složitější role play (přehrávání scének), řešení problémových otázek, kontroverznější témata.

Učitel se snaží o vytvoření přátelské, bezpečné atmosféry skupiny. Při výuce stojí vždy tak, aby mu bylo dobře vidět na obličej, výrazně artikuluje a mluví dostatečně nahlas a pomalu. Volí jednoduchou slovní zásobu. Používá gesta, přehání projevy mimiky, přehrává to, co říká. Pokud žáci stále nerozumí, může si učitel pomoci dalšími opisy a parafrázemi, kresbou, vyhledáním obrázku, definicí ze slovníku aj.

Dospělí žáci mají rádi konkrétní materii k naučení. Je dobré na konci hodiny vytknout, co je potřeba se přesně naučit (která gramatika, slovíčka a které fráze jsou důležité). Doporučujeme zadávat produkční písemné úkoly s novou slovní zásobou (popř. gram. látkou), žák si ji tím snadněji osvojí. Domácí úkoly by pak měly být odevzdány lektorovi tak, aby je mohl opravit mimo výukovou hodinu. Musíme mít na paměti, že dospělí pracující žáci nemusí disponovat dostatkem času k přípravám, podle toho úkoly zadáváme individuálně.

Setkala jsem se tím, že účastníci kurzů rádi mluvili o své rodině a o své zemi. Zařazujeme tedy různá vhodná osobní témata a interkulturní tematiku, necháme žáky srovnávat život v rodné zemi a zde. K tématu vlasti frekventantů přistupujeme vždy taktně. Je výhodné, když při výuce oddělíme Slovany a Neslovany. Skloubit rychlost postupu například asijských studentů a žáků ze slovanských zemí, popř. žáků, jejichž prvním cizím jazykem je ruština, je z mých zkušeností náročné. Ne vždy je možné kurzy zorganizovat tak, aby byly z hlediska úrovně a dispozic žáků homogenní. Potom je třeba zadávat žákům odlišné typy úloh.

I dospělé žáky vedeme k samostatnému a efektivnímu osvojování učební látky. Poradíme jim, jak si vést slovníček (substantivum zapisujeme včetně kategorie rodu a tvaru 2. p., j. č.; sloveso zapisujeme ve vidové dvojici atp.), jak se naučit pravidelnosti v učení. Jazyk se člověk naučí nejsnadněji tím, že jej používá. Je třeba žákům doporučit, aby se obklopili češtinou. Aby zpočátku označili všechny předměty, které ve svém bytě neumí pojmenovat cedulkami se slovní zásobou, aby si vytvářeli učební plakáty, psali si různé taháky. Postup urychlí také přepnout do češtiny svá multimediální zařízení, denně sledovat zprávy, dívat se na jednoduché seriály (Ordinace v růžové zahradě, Ulice, Vyprávěj - pro

naučení se přirozených běžných reakcí je to ideální), sledovat své oblíbené americké seriály v českém znění. Upozorníme žáky na to, že u mnoha pořadů ČT je možné zapnout titulky. Abychom dostali slovíčka z pasivní do aktivní slovní zásoby, musíme je co nejvíce používat. Podle mé zkušenosti pomáhá k ukotvení hlavně řečová produkce, dobré je psát si v novém jazyce deník (třeba jen velmi stručný) a využívat každé příležitosti k mluvení.

5.3 Výukové materiály

Hlavním výukovým materiálem je správně zvolená učebnice. Je potřeba ji ale doplňovat dalšími materiály a pomůckami. Můžeme si je vytvořit sami, nebo můžeme využít prostředků již hotových.

Hotové doplňkové materiály výuky najdeme v publikacích, které jsou k zapůjčení ve veřejných knihovnách. V Plzni najdeme oddělení pro češtinu jako cizí jazyk ve Studijní a vědecké knihovně, na ZČU pak v Pedagogické a Filozofické knihovně. Specializovanou knihovnu provozuje Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka. Mezi online materiály AUČCJ jsou k dispozici publikace Česky s vlaštovkou 1 a 2⁸⁹, jež obsahují celkem 30 pracovních listů pro různé úrovně i s metodickým popisem a s materiály k tisku. Aktivit jsou vhodné i pro dospělé žáky. Jako inspiraci pro přípravu her a zábavných upevňovacích aktivit si můžeme vzít jakoukoli sbírku prac. listů a her a aktivit k výuce cizích jazyků a upravit je pro účely výuky ČC. Oblíbený internetový zdroj hotových pracovních listů pro výuku cizích jazyků je Islcollective.com. Čerpat můžeme ze sbírky 111 jazykových her pro atraktivní výuku němčiny (a angličtiny), kterou v roce 2014 vydal absolvent plzeňské Pedagogické fakulty Petr Hladík.

Řadu hotových cvičení a aktivit pro cizince nacházíme na internetových stránkách učitelů ČC. Většinou se jedná o cvičení vytvořená dostupnými online výukovými nástroji. Doporučuji stránky slowczech.com⁹⁰, czeching.cz⁹¹, czechclass101.com⁹²,

---

⁸⁹HAVLÍKOVÁ, Dana a OŠMERA, Radim, 2019. Česky s vlaštovkou 1. Praha: AUČCJ. 65 s. Dost. online, <https://www.auccj.cz/cesky-s-vlastovkou-1-2/> (27. 7. 2021) a HAVLÍKOVÁ, Dana a OŠMERA, Radim, 2020. Česky s vlaštovkou 2. Praha: AUČCJ. 72 s. Dost. online, <https://www.auccj.cz/cesky-s-vlastovkou-2/> (cit. 27. 7. 2021)

⁹⁰KRYSLOVÁ, Eliška. Slowczech. Video. Dost. online <https://www.slowczech.com/category/video/> (cit. 27. 7. 2021)

⁹¹MACHÁČKOVÁ, Dita. Czeching. Dost. online <https://www.czeching.cz/> (cit. 27. 7. 2021)

⁹²SLAVÍKOVÁ, Jana. Czech Class 101. Dost. online. <https://www.czechclass101.com/lesson/learn-czech-in-three-minutes-1-self-introductions/> (cit. 27. 7. 2021)

cestina-prakticky.webnode.cz⁹³, jitkapourova.cz⁹⁴. Z výukových kanálů na YT je třeba zmínit Czech with a Prager⁹⁵, Learn Czech Online⁹⁶, Slowczech, Czech with Kateřina⁹⁷, přínosná jsou i videa Teda Garvina⁹⁸, Američana učícího se již čtvrtým rokem česky a lektora angličtiny a češtiny Riche⁹⁹.

Výborným doplňkem do výuky je také online čtvrtletník pro cizince Ahoj¹⁰⁰, zakupuje se včetně lektorského manuálu. Ke každému článku jsou cvičení (především na slovní zásobu). Grafika časopisu je přitažlivá, články jsou motivační s tématy aktuálními i kulturně historickými.

Při výuce cizího jazyka doporučuji používat sady obrázků s hledáním detailu, najdeme je na adrese suchbilder.com¹⁰¹ nebo souhrnné tematické obrázky s "hemžením" (Wimmelbilder),¹⁰² na kterých lze skvěle trénovat i slovesa vyjadřující činnost.

Pomůcky a výukové materiály si může každý lektor také připravit sám. Je dobré využívat autentické materiály. Vytváříme kolekce předmětů podle určitého tématu (obaly od potravin, kosmetika, nádobí, obsah kabelky, ...), využíváme různých tištěných materiálů (jízdenky, formuláře, složenky, parkovací lístky, vstupenky, mapy, programy, návody, akční letáky, reklamy), jednoduché texty k práci při hodině najdeme v bezplatných periodikách (v Plzni např. Metro, Trojka, Pilsenior, časopis FN, Iris), pro pokročilejší používáme i běžných časopisů a novin, vyhýbáme se bulvárnímu tisku - bývají v něm nespisovné výrazy. Texty autentických motivačních článků lze samozřejmě také vyhledávat na internetu. Autentické video a audio pak najedeme na serveru YouTube, využíváme archivu České televize a Českého rozhlasu, případně dalších komerčních médií (Voyo, iPrima, Mall.TV, Seznam.tv) Bez problému se dají najít videa vhodná od úrovně A1+. Je třeba tyto

⁹³ ČERNÁ, Monika. Čeština pro cizince prakticky. Cvičení zdarma. Dost. online.

<https://cestina-prakticky.webnode.cz/cestina-cviceni-zdarma/?fbclid=IwAR00crflatH-qb8Z17CYZyNaJrsZC BYIROHBDVsGPOmJ9KdVCzbxvs2QfLM> (cit. 27. 7. 2021)

⁹⁴ POUROVÁ, Jitka. Online materiály. Dost. online <https://jitkapourova.cz/online-materialy/> (cit. 27. 7. 2021)

⁹⁵ Czech with a prager. Dost. online, <https://www.youtube.com/c/CzechwithaPrager/featured> (cit. 27. 7. 2021)

⁹⁶ Learn Czech Dost. online. <https://www.youtube.com/c/IlearnCzechcom/featured> (cit. 27. 7. 2021)

⁹⁷ Czech with Kateřina. Dost. online. <https://www.youtube.com/channel/UC74DIF8qcvvOMyYyF-GPrWw> (cit. 27. 7. 2021)

⁹⁸ Tady Garvin. Dost. online. <https://www.youtube.com/channel/UCR1g1XIKP3ytV-VvirbERMO> (cit. 27. 7. 2021)

⁹⁹ Czech a Anglický with Rich. Dost. online. https://www.youtube.com/channel/UCAVSMkmI_aequuz_jDIE5pw (cit. 27. 7. 2021)

¹⁰⁰ Časopis Ahoj. Dost. online. <https://www.casopis-ahoj.cz/> (cit. 27. 7. 2021)

¹⁰¹ dost. online, <https://www.suchbilder.com/fehlerbilder/> (cit. 27. 7. 2021)

¹⁰² Wimmelbilder zdarma ke stažení jsou dostupné online, <https://www.koelln.de/wissen-fun/wimmelbilder/?fbclid=IwAR1mkd2ueNoJLNRjPII1wWWvRsm1SvLIW3W4HKGaBcGwJvYIKB-JWccJPb0> (cit. 27. 7. 2021)

autentické materiály používat strategicky, aktivita s nimi musí vést ke splnění vytyčeného výukového cíle.

Existují online aplikace umožňující tvorbu učebních cvičení. Osobně nejraději využívám aplikaci Word Wall, tvorba cvičení je velmi jednoduchá. Program nabízí k vytvoření spojovací, třídící či doplňovací cvičení. Dále máme možnost využít různé druhy výukových kartiček, kolo štěstí, šibenici, kvízy, křížovky, osmisměrky a postřehová cvičení. Některá cvičení lze vyexpedovat do tisku. Když navrhne jeden druh cvičení, automaticky se nabídne možnost použít obsah i v jiném typu nástroje.

Sada výukových aplikací Learning Apps je druhou aplikací, kterou nejvíce doporučuji k tvorbě online cvičení. Má velmi čistou přehlednou grafiku umožňující plně se soustředit na látku ve cvičeních. Je možné vytvořit hledání párů, řazení do skupin, doplňovací text, doplňování na časovou osu, odpovídání na otevřené otázky nebo na otázky s nabídkou, přiřazování popisků do obrázku, řazení, puzzle, osmisměrky, šibenice, různé křížovky a další.

Aplikace Quizlet umožňuje vytvořit sady kartiček se slovní zásobou (či jinými informacemi), respektive kartiček s různými dichotomickými úkoly typu otázka - odpověď, opaky, překlad, kde využijeme dvě stránky kartičky. Z balíčku úkolů na kartách pak lze snadno vytvořit test.

Mezi výukovými materiály se téměř nevyskytují témata pro pracující ve výrobě nebo v továrnách. V malém množství lze najít výukové ilustrace a pracovní listy k řemeslům, ke službám a k výše kvalifikovaným pozicím. Myslím si, že je to škoda, protože mezi cizinci je po materiálech CČ zaměřených na profesní jazyk poptávka. V příloze této práce naleznete ukázkou výukového materiálu vhodného pro výuku CČ pro pracující ve výrobě. Připravila jsem jej za pomoci autentických materiálů plzeňských výrobních podniků a aplikace Word Wall. Jeho hlavním cílem je naučit cizí zaměstnance představit se a popsat zároveň svoji práci. Pracovní list je určen žákům na úrovni A1+. PL lze rozdělit na 3 hlavní činnosti, z nichž každá část zabere přibližně 45 minut. Tyto tři úlohy by měly být řešeny ve stejném pořadí, jak jsou uvedeny na pracovním listě. Doporučovala bych použít jej jako doplnění 3 samostatných hodin (každý týden uděláme jednu činnost z PL navíc k látce z hlavní učebnice, potažmo ze sylabu kurzu).

První aktivita se vztahuje k popisu úvodního obrázku se zápisem do tabulky definující jednotlivá povolání. Žáci pracují nejprve ve skupině, používají slovník k

dohledání potřebné slovní zásoby. Následuje společné hodnocení a rozšíření uvedených výstupů, slovní zásoba je poté procvičena v online cvičení Word Wall.

Při druhé činnosti se žáci naučí pojmenovávat profese pracujících ve výrobě a popisovat jejich činnost. Tvorba myšlenkové mapy usnadní následnou percepci textu. Na základě četby pak žáci vyplňují tabulku, specifikují v ní pracovní náplň postav, které znají z textů. Dále žáci určují pravdivost výroků a pak následuje aktivizační online cvičení k fixaci nové slovní zásoby.

Pomocí třetí části pracovního listu se žáci naučí představovat svou práci a práci ostatních. Žák vyplní doplňovací cvičení pojmy uvedenými v nabídce. Druhá možnost realizace je, že vynechaná slova doplní podle videa. Žák se poté pokusí text reprodukovat a použít při tom vlastní informace. Následuje práce ve dvojici, kdy o sobě žáci vzájemně zjistí informace a poté je budou prezentovat zbytku kurzu. Pracovní list je zakončen hodnotícím formulářem, ve kterém si žák zaškrtně, nakolik splnil svůj cíl. Vymezí si tím, v čem se z probrané látky ještě potřebuje zlepšit.

Pracovní list se skládá ze zadání, řešení a metodického doporučení. Prohlédnout si jej lze v příloze této práce.

Závěr

Předložená diplomová práce shrnuje situaci zaměstnávání cizinců na českém pracovním trhu. Uvádí odborné poznatky o poměrně novém rozrůstajícím se lingvodidaktickém oboru Češtiny jako cizího jazyka, zabývá se procesem učení a osvojování cizího jazyka. Práce seznamuje se specifiky vzdělávání dospělých, popisuje společný referenční rámec pro jazykovou úroveň A1 a A2. Nacházíme zde zhodnocení lingvodidaktické prezentace slovní zásoby ve vybraných učebnicích češtiny pro cizince. V poslední kapitole jsou uvedena doporučení pro výuku a pro tvorbu vlastních didaktických materiálů. Přiložen je pracovní list jako názorná ukázka pomůcky vzniknuvší podle specifických požadavků žáka za použití autentických materiálů.

Statistická data uvádí, že v ČR pracuje největší počet cizinců ve zpracovatelských (tj. ve výrobě) a dále v administrativních a podpůrných činnostech. Mezi administrativní a podpůrné činnosti jsou započítáni i zahraniční agenturní zaměstnanci, jedná se tedy opět převážně o zaměstnance průmyslové produkce. Tito lidé pak tvoří významnou část žáků češtiny pro cizince, neboť se při práci a pobytu na českém území potřebují domluvit. Průzkumem dostupných didaktických publikací nebyla zjištěna žádná díla věnující se výuce této cílové skupiny. Tématem práce se učebnice pro začátečníky zabývají jen okrajově a to v souvislosti s hledáním práce, popř. s popisem řemesel a služeb. Téma výroby a práce v ní není atraktivní ani ve společnosti ani v učebnicích cizích jazyků, byť je to téma, které se týká mnoha členů společnosti. Přehlížení problematiky manuálních profesních pozic je patrné i u didaktických materiálů jiných cizích jazyků než je čeština. Podle mého názoru panuje předsudek, že dělníci a lidé pracující na pozicích s potřebnou nižší kvalifikací o výukové materiály nestojí, že je vlastně nepotřebují (protože v práci nemluví a když už, tak jenom s krajany) a že by je stejně nebyli schopni je efektivně využít, protože nebývají kognitivně nadaní. Moje osobní zkušenost s těmito lidmi je ale odlišná. Při vedení kurzů češtiny pro cizince jsem se setkala s řadou klientů pracujících ve výrobě. Cizinci volí nekvalifikované pozice, protože jsou dostupné (českými pracujícími nejdou obsadit, podíl práce schopného obyvatelstva se vyčerpá přibližně v roce 2015), jazyková úroveň pro výkon práce na těchto pozicích není stěžejní a jde jejich výkonem dosáhnout (alespoň z pohledu cizinců např. ze zemí bývalého Sovětského svazu) solidních výdělků. Operátorské pozice je sice možné vykonávat s nižší úrovní jazyka, komunikačním situacím realizovaným v češtině se ale zahraniční zaměstnanci nevyhnou. Řada cizích zaměstnanců po zlepšení jazykových dovedností je schopna vykonávat vyšší

pozice. Moje zkušenost s žáky z řad zaměstnanců výroby je taková, že o zlepšení svých jazykových dovedností stojí a snaží se jich dosáhnout. K dispozici mají ale pouze materiály obecně jazykově zaměřené. Jenom u křimické firmy KS-Europe jsem se setkala s nabídkou kurzů českého jazyka pro cizince a s vytvořeným seznamem interních pojmů, který dostali zahraniční zaměstnanci k dispozici.

Pokud vyučující chce přinášet témata z pracovního prostředí, musí si výukové materiály sám vytvořit. V poslední kapitole diplomové práce seznamuji s možnostmi použití internetových aplikací ke tvorbě didaktických cvičení, upozorňuji na zdroje autentických materiálů a pomocí ukázky pracovního listu na téma popisu profesí pracujících ve výrobě toto tvoření názorně ilustruji. V pracovním listu se pracuje s texty, s videem, s myšlenkovou mapou a s asociačním obrázkem. Lexikum je pak fixováno cvičeními z internetové aplikace Word Wall.

Diplomová práce nazvaná Slovní zásoba pro pracující v učebnicích češtiny pro cizince přináší ucelený pohled na tematiku výuky cizího jazyka češtiny, zaměřuje se na předávání slovní zásoby osobám zaměstnaným v průmyslové výrobě.

Příloha

PL-Zadání:

https://docs.google.com/document/d/1K5TGzVu7kk8VCqcTNgXq7_Zcav3rbhUQ2bZ0Q-0rxpo/edit?usp=sharing

PL - Řešení

<https://docs.google.com/document/d/1qyttJ2LTQLzCOqnAQHRYrODrsygyvprdEp3F-4CPawg/edit?usp=sharing>

PL - Metodický list

<https://docs.google.com/document/d/1MkEyTkw0SAgyvZlq5cpwUYVCNRM1sQWYq7fsrArNg1g/edit?usp=sharing>

Resumé

Diplomová práce se zabývá nabídkou výukových materiálů k uspokojení potřeb zahraničních zaměstnanců pracujících na území České republiky. Zaměřuje se na oblast slovní zásoby a její prezentace v učebnicích a dalších didaktických pomůckách. Krátce seznamuje se statistickými daty cizinců a s legislativou jejich pobytu. Je pojednáno o oboru češtiny jako cizího jazyka, jsou popsány úrovně referenčního rámce pro začátečnickou úroveň A1 - A2 definovanou pro český jazyk. Práce také přináší shrnutí používaných didaktických metod v oboru výuky cizích jazyků. Blíže seznamuje s komunikačním pojetím výuky a jeho východisky. Věnujeme se také specifikům práce se slovní zásobou aktivní a pasivní. Závěrečná část práce představuje a hodnotí aktuální učebnice češtiny pro cizince vhodné k použití při jazykovém vyučování ve skupinových nebo individuálních kurzech. Poslední kapitola shrnuje didaktická doporučení podložená buď odborně nebo empiricky. Informuje o institucích poskytujících odbornou oporu, o existujících nástrojích pro tvorbu vlastních výukových materiálů. Přiložena je ilustrační ukázka pracovního listu pro cizince, kteří jsou zaměstnáni v průmyslové produkci, vytvořeného pomocí autentických materiálů.

Résumé

The thesis concerns the offers of teaching materials to satisfy the needs of foreign employees working in the area of the Czech Republic. It focuses on the topic of vocabulary and its presentation in textbooks and other teaching aids. It briefly introduces statistical data of the foreigners and the legislation of their stay. The thesis deals with the topic of Czech as a foreign language, it describes the levels of Common European Framework of Reference (CEFR), specifically the levels A1-A2 defined for the Czech language. It also sums up didactical methods and procedures in the field of teaching of foreign languages. It introduces the communication approach of teaching and its results in more detail. It deals with the particularities of the work with active and passive vocabulary. The closing part of the thesis presents and evaluates current textbooks of Czech for foreigners which are suitable to use in language classes in groups or individual courses. The last chapter sums up didactical recommendations with the special or empirical support. It gives information about the institutions providing special support and existing instruments for creating our own teaching materials. In the enclosure, we can find an illustrative demonstration of a worksheet for the foreigners who are employed in the manufacturing industry. The worksheet is created on the basis of authentic materials.

Literatura a zdroje

1. BENEŠ, Eduard a kol, 1970. Metodika cizích jazyků. Praha: SPN. 267 s.
2. BOCCOU KESTŘÁNKOVÁ, Marie a ŠTĚPÁNKOVÁ, Dagmar a VODIČKOVÁ, Kateřina, 2017. Čeština pro cizince A1 a A2. Brno: Edika. 768 s.
3. Cizinci ze zemí mimo EU, Sdružení pro intergaci a imigraci. Dost. online, <https://www.migrace.com/cs/poradna/informace-pro-cizince/cizinci-ze-zemi-mimo-eu> (cit. 22.6.2021)
4. ČADSKÁ, Milada a BIDLAS, Vladimír a CONFORTIOVÁ, Helena a TURZÍKOVÁ, Milada, 2005. Čeština jako cizí jazyk. úroveň A2. MMŠT a UP. 283 s. Dost. online: <https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/referencni-urovne-pro-cestinu-jako-cizi-jazyk> (cit. 15.7.2021)
5. ČSÚ, Cizinci 2020, Statistiky, dost. online, <https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-pocet-cizincu> (cit. 29. 6. 2021)
6. Děti/žáci cizinci a děti/ žáci s odlišným mateřským jazykem, Národní ústav pro vzdělávání, online, <http://www.nuv.cz/t/ciz> (cit. 1. 6. 2021)
7. GRIESSHABER, Wilhelm, 2013. Die Profilanalyse für Deutsch als Diagnoseinstrument zur Sprachförderung. Universität Duisburg - Essen. Dost online: https://www.uni-due.de/imperia/md/content/prodaz/griesshaber_profilanalyse_deutsch.pdf (cit. 13. 7. 2021)
8. HÁDKOVÁ, Marie a LÍNEK, Josef a VLASÁKOVÁ, Kateřina, 2005. Čeština jako cizí jazyk. Úroveň A1. MMŠT a UP. 318 s. Dost. online: <https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/referencni-urovne-pro-cestinu-jako-cizi-jazyk> (cit. 15.7.2021)
9. HAVÍLKOVÁ, Dana a OŠMERA, Radim, 2018. Výuka azylantů a osob s mezinárodní doplňkovou ochranou – Zkušenosti z let 2011–2015. Praha: AUČCJ. 56 s. Dost online, <https://www.auccj.cz/vyuka-azylantu-a-osob-s-mezinarodni-doplňkovou-ochranou-%e2%80%92-zkusenosti-z-let-2011-2015/> (27. 7. 2021)
10. HAVÍLKOVÁ, Dana a OŠMERA, Radim, 2019. Česky s vlaštvkou 1. Praha: AUČCJ. 65 s. Dost. online, <https://www.auccj.cz/cesky-s-vlastovkou-1-2/> (27. 7. 2021)

11. HAVÍLKOVÁ, Dana a OŠMERA, Radim, 2020. Česky s vlaštovkou 2. Praha: AUČCJ. 72 s. Dost. online, <https://www.auccj.cz/cesky-s-vlastovkou-2/> (27. 7. 2021)
12. HENDRICH, Josef a kol., 1988. Didaktika cizích jazyků. Praha: SPN. 498 s.
13. HLADKÁ, Zdeňka, 2017: Lexikologie. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny. Dost. online: URL: <https://www.czechency.org/slovník/LEXIKOLOGIE> (cit. 17. 7. 2021)
14. HLADKÁ, Zdeňka, 2017. Lexikon. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny. Dost. online: URL: <https://www.czechency.org/slovník/LEXIKON> (cit. 17. 7. 2021)
15. HOLÁ, Lída, 2016. Česky krok za krokem 1. Czech Step by Step 1. Praha: Akropolis. 257 s.
16. HRDLIČKA, Milan, 2010. Kapitoly o češtině jako cizím jazyku. Plzeň: ZČU. 245 s.
17. CHODĚRA, Radomír a RIES, Lumír, 1999. Výuka cizích jazyků na prahu nového století. Ostrava: Ostravská univerzita. 163 s.
18. CHODĚRA, Radomír, 1993. Moderní výuka cizích jazyků. Didaktika cizích jazyků jako vědní obor. Praha: APRA. 135 S.
19. CHODĚRA, Radomír, 2006. Didaktika cizích jazyků. Praha: Academia. 209 s.
20. JANÍKOVÁ, Věra, 2005. Osvojování cizojazyčné slovní zásoby. Brno: MU. 184 s.
21. JANÍKOVÁ, Věra, ed., 2011. Výuka cizích jazyků. Praha: Grada. 200 s.
22. JEDLIČKOVÁ, Iva, 2016. Úvod do andragogiky. Hradec Králové: UHK. 59 s.
Dost. online:
https://www.uhk.cz/file/edee/pedagogicka-fakulta/pdf/pracoviste-fakulty/ustav-socialnich-studii/dokumenty/studijni_opory/socialni_komunikace_v_neziskovem_sektoru/uvod-do-andragogiky.pdf (cit. 16.7.2021)
23. KOPCZYKOVÁ-DOBEŠOVÁ, Vladka a GERSENSON, Jesse, 2017. Žijeme v Česku, mluvíme česky. Praha: Aladin Agency. 192 s.
24. MUŽÍK, Jaroslav, 1998. Andragogická didaktika. Praha: Codex Bohemia. 271 s.
25. MUŽÍK, Jaroslav, 2005. Didaktika profesního vzdělávání dospělých. Plzeň: Fraus. 202 s.

26. NEBESKÁ, Iva, 2017. Kognice. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny. Dost. online: <https://www.czechency.org/slovník/KOGNICE> (cit. 18. 7. 2021)
27. NEBESKÁ, Iva, 2017. Mentální slovník. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny. Dost. online: <https://www.czechency.org/slovník/MENT%C3%81LN%C3%8D%20SLOVN%C3%8DK> (cit. 18. 7. 2021)
28. ORLOVÁ, Natalia a PAVLÍKOVÁ, Jana, 2013. Navigator: Průvodce didaktikou cizích jazyků. Ústí nad Labem: UJEP. 98 s. Dost online: http://neflt.ujep.cz/sites/default/files/navigator_pruvodce_didaktikou.pdf?fbclid=IwAR3ZGOQQIUmdILHmPf0lahxEHxR3fSMOuXgwAIIINSIplKTEQ3KTRz_xMP0 (cit. 29. 6. 2021)
29. PODKRÁBSKÁ, Kamila, 2011. Celoživotní osvojování cizích jazyků na příkladu výuky u dospělých. In Výuka cizích jazyků. Praha: Grada. S. 160 -177.
30. Společný evropský referenční rámec pro jazyky. Jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v cizích jazycích hodnotíme, 2006. Dokument Rady Evropy. Olomouc: Univerzita Palackého. 267 s.
31. ŠVARCOVÁ, Tereza a WENZEL, Jakub, 2020. Czech It Up 1. Olomouc: VUP. 160 s.
32. Zákon 435/2004 Sb., ze dne 23. 7. 2004, o zaměstnanosti, dost. online, <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-435> (cit. 2. 6. 2021)
33. Zákon č. 221/2003 Sb., ze dne 26. června 2003, o dočasné ochraně cizinců, dost. online, <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-221> (cit. 22. 6.2021)
34. Zákon č. 325/1999 Sb., ze dne 11. 11. 1999, o azylu. dost. online <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-325> (cit. 2. 6. 2021)
35. Zákon č. 325/1999 Sb., ze dne 11. 11. 1999, o azylu. dost. online <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-325> (cit. 2. 6. 2021)
36. Zákon č. 326/1999 Sb., ze dne 30. 11. 1999, o pobytu cizinců na území České republiky. dost.online <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326?text=326%2F1999> (cit. 2. 6. 2021)
37. ZORMANOVÁ, Lucie, 2017. Didaktika dospělých. Praha: Grada. 223 s.